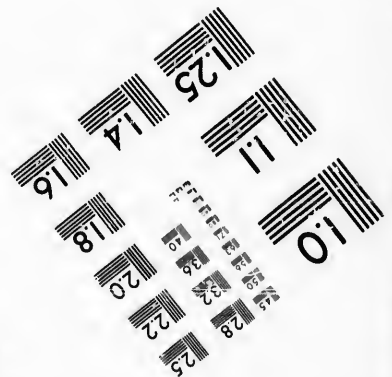
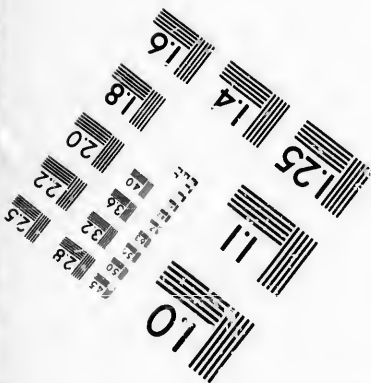
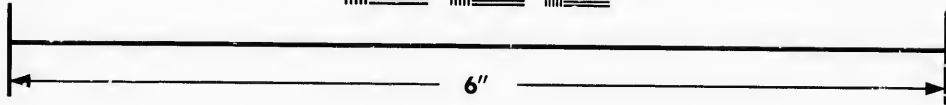
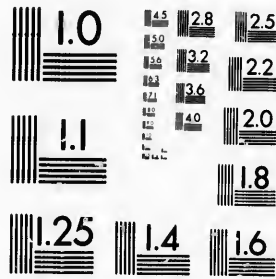

**IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)**

**Photographic
Sciences
Corporation**

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

0
16
18
20
22
25
28
32
36
40
44
48
52
56
60
64
68
72
76
80
84
88
92
96
100

**CIHM/ICMH
Microfiche
Series.**

**CIHM/ICMH
Collection de
microfiches.**

Canadian Institute for Historical Microreproductions / Institut canadien de microreproductions historiques

10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

© 1987

Technical and Bibliographic Notes/Notes techniques et bibliographiques

The Institute has attempted to obtain the best original copy available for filming. Features of this copy which may be bibliographically unique, which may alter any of the images in the reproduction, or which may significantly change the usual method of filming, are checked below.

L'institut a microfilmé le meilleur exemplaire qu'il lui a été possible de se procurer. Les détails de cet exemplaire qui sont peut-être uniques du point de vue bibliographique, qui peuvent modifier une image reproduite, ou qui peuvent exiger une modification dans la méthode normale de filmage sont indiqués ci-dessous.

☐ Coloured covers/
Couverture de couleur	☐ Coloured pages/
Pages de couleur
☐ Covers damaged/
Couverture endommagée	☐ Pages damaged/
Pages endommagées
☐ Covers restored and/or laminated/
Couverture restaurée et/ou pelliculée	☐ Pages restored and/or laminated/
Pages restaurées et/ou pelliculées
☐ Cover title missing/
Le titre de couverture manque	☒ Pages discoloured, stained or foxed/
Pages décolorées, tachetées ou piquées
☐ Coloured maps/
Cartes géographiques en couleur	☐ Pages detached/
Pages détachées
☐ Coloured ink (i.e. other than blue or black)/
Encre de couleur (i.e. autre que bleue ou noire)	☒ Showthrough/
Transparence
☐ Coloured plates and/or illustrations/
Planches et/ou illustrations en couleur	☐ Quality of print varies/
Qualité inégale de l'impression
☐ Bound with other material/
Relié avec d'autres documents	☐ Includes supplementary material/
Comprend du matériel supplémentaire
☒ Tight binding may cause shadows or distortion
along interior margin/
La reliure serrée peut causer de l'ombre ou de la
distorsion le long de la marge intérieure	☐ Only edition available/
Seule édition disponible
☐ Blank leaves added during restoration may
appear within the text. Whenever possible, these
have been omitted from filming/
Il se peut que certaines pages blanches ajoutées
lors d'une restauration apparaissent dans le texte,
mais, lorsque cela était possible, ces pages n'ont
pas été filmées.	☐ Pages wholly or partially obscured by errata
slips, tissues, etc., have been refilmed to
ensure the best possible image/
Les pages totalement ou partiellement
obscurcies par un feuillet d'errata, une pelure,
etc., ont été filmées à nouveau de façon à
obtenir la meilleure image possible.
☐ Additional comments:/
Commentaires supplémentaires:	

This item is filmed at the reduction ratio checked below/
Ce document est filmé au taux de réduction indiqué ci-dessous.

10X	14X	18X	22X	26X	30X
☐	☒	☐	☐	☐	☐
12X	16X	20X	24X	28X	32X

The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

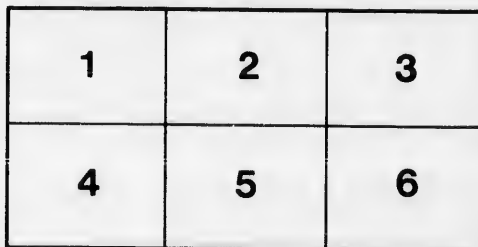
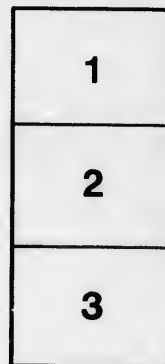
La Bibliothèque de la Ville de Montréal

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche shall contain the symbol \rightarrow (meaning "CONTINUED"), or the symbol ∇ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

L'exemplaire filmé fut reproduit grâce à la générosité de:

La Bibliothèque de la Ville de Montréal

Les images suivantes ont été reproduites avec le plus grand soin, compte tenu de la condition et de la netteté de l'exemplaire filmé, et en conformité avec les conditions du contrat de filmage.

Les exemplaires originaux dont la couverture en papier est imprimée sont filmés en commençant par le premier plat et en terminant soit par la dernière page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration, soit par le second plat, selon le cas. Tous les autres exemplaires originaux sont filmés en commençant par la première page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration et en terminant par la dernière page qui comporte une telle empreinte.

Un des symboles suivants apparaîtra sur la dernière image de chaque microfiche, selon le cas: le symbole \rightarrow signifie "A SUIVRE", le symbole ∇ signifie "FIN".

Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être filmés à des taux de réduction différents. Lorsque le document est trop grand pour être reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite, et de haut en bas, en prenant le nombre d'images nécessaire. Les diagrammes suivants illustrent la méthode.

rrata
to

pelure,
n à

32X

na

MO

H

EC

C

F

AN

A

C

TYP

Monsieur J. Emerami

NARRATIO

HISTORICA

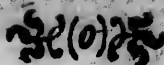
EORVM, QUÆ SO-
CIETAS IESV IN
NOVA FRANCIA

Fortiter egit, & passa est,

ANNIS M. DC. XLIIII. & XLV.

è Gallico in Latinum translata

A P. GEORGIO GOBAT
cuiusdem Societatis IESV
Theologo.

OENIPONTI.

Typis HIERONYMI AGRICOLÆ.

Anno 1650.

Cum facultate Superiorum.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
OF THE EAST ASIAN LIBRARY
1207 EAST ASIAN LIBRARY
CHICAGO, ILLINOIS 60607
U.S.A.

943725

R

II

III

Et

Et

tu

ANTONIO
REVERENDISSIMO
BRIXINENSIVM
EPISCOPO.
ILLVSTRISSIMO
S. R. I. PRINCIPI.

 D R. ^{mam} & Ill. ^{na}
Celsitudinem
Tuam redeo,
R. ^{mc} Præsul,

Ill. ^{mc} Princeps, non alle-
ctus modò, sed planè tra-
ctus illâ Tuæ quidè Celsi-
tudini innatâ, a deo q; per-

A 2 petua

EPISTOLA

petuâ, prorsus tamen singulari Humanitate, qua me sub huius anni Iubilei auspiciis, cum ego meum de Iubileo libellum R.^{ma} Celsitudinis Tuæ Illmo nomini consecratum coram offerrem, diesq; aliquot Brixinæ morarer, Tua Celsitudo Illma complecti dignata est. Verè quidem vniuersim pronuntiauit Gregorius Nysenus a datam esse hominibus;

de opif. homin. c. 4.

DEDICATORIA.

nibus, quorum animi ad magna, excelsaq; sunt nati, pro purpura virtutem; at ego me a vero non aberraturum confido, si Humanitatem, Benignitatē, Comitatem, quæ in Tuæ Celsitudinis verbis, factis, gestibus omnibus, & motibus gratiosissimè elucet, cæterarum virtutū in Tuas actiones omnes sese diffundentium, Purpuram esse dixero.

Vt enim purpura & se-

A 3 cundæ

EPISTOLA

cundæ à prima dignitatis
est insigne, & corpus de-
centissimè exornat, & o-
culos in se intuentium ra-
pit, atq; oblectat; ita con-
stans, sinceraq; Humani-
tas, Comitas, Benignitas
Principis, omnibus reli-
quis virtutib⁹ conspicui,
non modò earundè est in-
dex, notaq; virtutū, sed &
eis mirificū decus adfert,
mortaliumq; animos tam
arcto sibi nexu copulat, vt
priùs homines esse, quàm
Prin-

DEDICATORIA.

Principem Humanitatis,
Comitatisque laude insi-
gnem colere, venerari, a-
mare desinant. Si, vt Gre-
gorius Nazianzenus^b A-
thanasium, orbis, ita Te,
R.^{me} & Ill.^{me} Princeps,
Tuorum Brixinensiu O-
culum vocaero, parum
dixero, & si parum dicen-
do erraero, hunc, spero,
condonabis errorem, me-
mor eius errati causam
esse Tuam Humanitatem,
quæ

A4

Orat. 21.

EPISTOLA

quæ Tuis ita Te charum
 reddit, vt Te plus suis o-
 culis diligant. Hinc pau-
 culis illis, quibus in vrbe
 Tua Brixina comoratus
 sum, diebus, tot nobiles,
 ac plebeios vidi, audiui
 vota pro suo, vt loquebā-
 tur, Humanissimo (adde-
 bant, Humillimo Reli-
 giosissimo, iuris & æqui-
 studiosissimo) Principe,
 ac Dño, fundentes, du-
 bios tamē, gauderentne,
 septuagesimum Tibi iam
ætatis

DEDICATORIA,

ætatis annum agi, an do-
lerent, non nescij, haud
sapienter minùs quam ar-
gutè Cereali Consuli^c di-
stitanti, *posse & senes diu
vivere, & iuvenes citò mo-
ri*, respondisse Marcellam
Sanctissimam Viduam :
*Iuuenis quidem potest citò
mori, sed senex diu vivere
non potest. Quamquam si
Cerealis senes, Tui, R. me
Princeps, similes designa-
uit, nō vt Consul Roma-*

A 5 nus,

*et ut refert S. Hieron. lib. 3, epist. ad Prin-
cipiam Virg.*

EPISTOLA

nus, in Capitolio sententiam dixisse, sed vt Apollo Fatidicus Delphis oraculum fudisse pronuntiandus est. Victus quippe frugalitas, & in egenos liberalitas, quæ duæ virtutes Tecum, vt cum sanctissimo Job ^d loquar, semper creuerunt, longeuitatem adferunt, illa quidem suapte naturâ gignendo; hæc egenorum precibus à Superis exorando.

Eorum

d Job 31. Vers. 18.

DEDICATORIA.

Eorum, quæ indicavi,
atq; aliorum, quæ nõ im-
prudens prætereo, animi
Tui, R.^{mc} & Illust.^{mc} Prin-
ceps, ornamentorũ Pur-
pura Humanitas, animũ
mihi fecit, vt hunc pau-
carum pagellarum libel-
lum Illmo Nomini Tuo
consecrare auderem, non
ignarus, primas singula-
ris Humanitatis partes ef-
se, etiam pomũ ab agresti
manu, mente officiosa,
obsequibiliq; porrectum,
dextrâ

EPISTOLA

dextrâ Principali nō modò clementer, sed etiam benignè accipere. Accedit, quod sciam R.^{mam} & Ill.^{mam} Celsitudinem Tuâ, pro eo, quo in Diuinæ glorię incrementa fertur, studio, proque singulari in Minimam Soc.^{tem} nostram beneuolentia, perquam libenter ex hoc libello cognituram Christi I E S V. Imperium per gentes feras, & barbaras recens mirificè propagatū; for-

DEDICATORIA.

fortissimo quoq; animo
à Soc.^{tis} I E S V sacerdote,
anno proximè superiore
toleratum illud acerbis-
simi, rariq;e genus sup-
plicij, quo invictus Chri-
sti Martyr Cassianus Ec-
clesiæ Tuæ primus Epi-
scopus, Te dignissimo
successore iam lætus añis
abhinc 1287. exantlato
constantissimè, Brixinen-
sem Infulam purpuravit.
Quam diu, beateq;e, vt
gestet Infulam Tua R.^{ma}

&

EPISTOLA DEDIC.

& Illma Celsitudo, pre-
cor, voueo. Halæ Idi-
bus Iulijanni Iubilei M.
DC. L.

Tue R.^{ma} & Illma Celsitudini

Deditissimus seruus

Georg. Gobat
Soc. IESV.

A

D

V

Gal

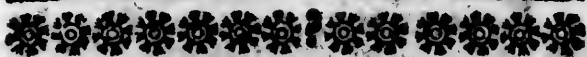
Pa

Re

cie

No

an

INTERPRETIS.

Ad Lectorem Præfatio.

DE SITV, MORI-
BVS, INSTITVTIS
NOVÆ FRANCIE.

Vertente anno proximè su-
periore, Lector benevole,
in lucem editus est lingua
Gallica libellus, cui ab Auctore P.
Paulo Ragueneau datū hoc nomen:
Relatio eorum, quæ in So-
cietatis I E S V Missionibus
Novæ Franciæ gesta sunt
annis 1648. & 1649.

EA

Praefatio Interpretis

Ea narratione, quam Annales duorum illorum annorum iure dixeris, describuntur, qua & ipsi Patres nostri id locorum, & ex eorum disciplina, hortatūq; Neophyti illo biennio praeclare egerūt, fortissimè passi sunt. Perquam mihi, alijsque multis digna res visa est, qua apud plures inclaresceret. Quocirca è Gallico in Latinū ut conuerterem, fuere mihi auctores viri boni, ac sapientes; quibus obsecutus animum appuli ad hanc intempestiuam sanè mihi, & ea re subitariam operam. Qua quando suscepta est à me in Germania, in qua plerisque ne nomen quidem Nouae Franciae auditum unquam, pauculusq; perspectum
quid

qu
ope
gen
Hij
cia
eor
Le
ren

den
tri
siu
qua
eri,
que
sole
rò
ma
nes

De Noua Francia situ &c.

quid Noua Francia sit, censui me
operam non lusurum, si ad intelli-
genda ea, quae in hac Narratione
Historica recēsentur, Noua Fran-
cia Situm, incolarum indolem,
eorumq; viuendi rationem tuis,
Lector, oculis, atque animo offer-
rem.

Est Noua Francia India Occi-
dentalis, atque America Septem-
trionalis pars non minima. Ini-
tium quippe sumit à vigesimo
quarto gradu citra tropicum Can-
cri, atque ad quinquagesimum us-
que exporrigitur, nota satis, quā
solem Occiduum spectat; quā ve-
rò in Septentriones declinat,
magnam partem incognita ma-
net.

Noue

Prefatio Interpretis

Nova Francia nomen sortita est à Francisco I. Francia rege, quòd eius auspicijs sub annum Domini millesimum, quingentesimũ quartum, à Ioanne Verazano primum sit detecta, indicium facientibus Normannis, & Britonibus, piscationi intendentibus. Canadam, & Canades vocant etiam promiscue Galli, & scriptores nonnulli, videlicet à flumine Canada, quod Nouam Franciam lambit, Castorum feracissimus.

Vniuersa regio varias in provincias, cœt corpus in membra diuiditur, quarum alias Galliarum reges imperio tenent, ijsque iura dant per Gubernatores, ut vocat, seu Prefectos, alias fœdere amicitiaq;

*citia
bella
dum
hac
nie,
illu
tant
E
non
cubi
at n
bus
inte
uen
&
ani
par
à M
bus*

De Noua Francia situ &c

etiamq; iunctas habent, cum alijs
bella quandoque gerunt. Trium
duntaxat, quatuorue precipue in
hac historia fit mentio: Huron-
nie, Iraquania, Algonquinia, &
illius, quam Neutrā appellat.
ant.

Est earum Prouinciarum solum
non infecundum, ager etiam ali-
cubi amenus, & cultura facilis,
at non perinde cultus, habitatori-
bus nimirū vitam ferinam, utiq;
inter feras, montiumq; saltus vi-
uentibus. Abundat ea Castoribus,
& vulpibus nigris, è quarum
animantium pellibus magnum
parari questum expertus Petrus
à Monse, Nobili loco in Sanctoni-
bus natus, suorum populatium co-
lonias

Præfatio Interpretis

lonias eò deduxit, ac subinde tum ipse, tum qui eius institutum secuti sunt, Castoreis exuvijs Gallorū, Germanorum, aliorumq; gentiū manus ornarunt, dicam? an onerauerunt?

7. Caterū sunt Noua Francia populi (si illos demas, qui Christiana sacra colunt) ab omni humanitate alieni; moribus non agrestibus duntaxat, sed planè feris, ac barbaris, ut proinde haud immerito à Gallis vulgari nomine Siluestres nuncupentur. Nemora ijs tectum, & fixa venabulo fera pastum præbent; carnes humanas in præcipuis habent delicijs; quas ex hostium animatis etiamum corporibus exjectas, vel anulſas

I
anulſas
seror
zurq;
hum
man
ac so
O
inter
ut C
xiffe
ſtigi
addi
da;
quoa
ratu
ciene
gitiu
quis
pedi

De Nova Francia situ &c.

avulsas torrent, semitostas in miserorum conspectu esitant heluanturq;. Ipsum adeo sanguinem humanum è palpitanti corde promanantem ore, aut vola excipiunt, ac sorbent.

Omne genus impure libidinis inter eos adeo grassatur impune, ut Cypris Regiam sedem illic fixisse dici queat. Daemonum prestigijs insanum in modum sunt addicti. Somniorum tam stolidi, vecorsq; apud eos religio, ut quod sibi quis per quietem imperatum meminit, id protinus faciendum existimet; atroxq; flagitium admisisse censeatur, quisquis intercedere sustinet, vel impedire.

Nullum

Prefatio Interpretis

9.

Nullum Christiana religionis vestigium, in huius gentis mediterraneis deprehensum, ante annum reparata Salutis humana millesimum sexcentessimum vigesimum quintum, qui populis illis planè Iubileus illuxit, Euangelij sacre in Huroniam illata à R. P. Ioanne de Brebeuf Soc. Iesu sacerdote, cuius mores eximiè sanctos, mortemq; pro Christo fortissimè obitam hac Narratio exhibet, quemq; annis abhinc quinque & viginti, in Huroniam, futurum primum gentis Apostolum destinauerat P. Petrus Cottonius Francia Prouincia Moderator, vir prudentia, eruditionis, virtutumque omnium laudè clarissimus.

Patrem

I
P
cuti
suam
hodi
secu
suec
Ver
mul
man
noti
hau
sum
tis in
quas
bisc
fior
E
fanc
que

De Nova Francia situ &c.

Patrem Ioanem de Brebeuf se- 107
cuti alij, atq; alij Socij, longè lateq;
suam operam explicarunt, & in
hodiernum diem explicant, tam
secundo Numine, tamq; felici
successu, ut multis in locis, ades
Vero Deo sacras exstruxerint,
multa indigenarum millia ad hu-
manitatem, ad Salvatoris Nostrì
notitiam, sincerumque cultum;
haud paucos ad praclara virtu-
sum specimina adduxerint, parti-
tis inter se expeditionibus varijs,
quas Summi Pontifices iuxta no-
biscum vocare consueverunt Mis-
siones.

Hac ego, benigne Lector, præ-
fanda duxi, quibus id unum addo,
que peculiari Charactere extra
episto-

Praefatio Interpretis

*epistolas impressas cernes, esse ipsiss-
sima Gallici exempli verba Lati-
na; quae quidem cur mutarem,
causae nihil habui. At causam ha-
bes, cur à me styli elegantiam, ac
nitorem non exspectes; quibus
enim distineor, occupationes, eri-
puere tempus equanda, expolien-
daq; scriptioni necessarium; &
ipsa materies visa est, verborum,
sententiarum, nexuumue negle-
ctum non ubiq; respuere, ali-
cubi etiam flagitare,
aut certe postu-
lare.*

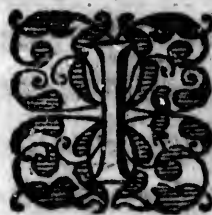
LITTERÆ PATRIS
PAULI RAGVENEAV
Societatis IESV.

Ad

Reu.^{dam} Patrem Hiero-
nymum Lalement Superiorem
Missionum Societatis IESV in
Nova Francia.

Reu.^{de} in Christo Pater.

PAX CHRISTI.

ISTA Relatio, quam
R.V. offero, progres-
sus in Fide Catholi-
ca inter has Gentes
factos, eosq; quam antehac illu-
striores, potissimum recensabit.
Subiungentur aliqua de eisdem

B

regio-

2 DE REBUS GESTIS

regionis deuastatione, quam à vicinis hostibus tunc passa est, cum maximè res fidei nostra felicem cursum tenere videbantur. Inter quas temporum calamitates id vnum nos solatur, quod interea. & diuorū numerus his nostris damnis auctus, spolijsq; istius Ecclesie militantis, caelum exornatum credi possit: tum vero etiam, quod gens ista in ruinam non fuerit impulsā, sed tanto firmiter etiamnum immortalis vitæ spe tanquam fulcro subnixā persistat, altioresque tanto radices egisse situisa, quanto senioribus turbibus fuerat exagitata.

Videmus quidem labores manuum nostrarum, vel potius diu-

IN NOVA FRANCIA. B

ne dextra opus, uebementer nunc
 dissectum; tot nascentium Eccle-
 siarum colonias, uera Christiani
 cultus insignia, sanctissimam
 Crucem amplexas, magnam par-
 tem ferro excisas, igneue exustas,
 aut bonis suis, sedibusq; patrijs ex-
 utas per siluas, & montes cum be-
 stijs oberrare, arumnis fameque
 confici, ut qualibet morte crude-
 liores hostes euadant. Magnita-
 men boni loco ducimus, quod pars
 non minima gloriose istius Crucis
 nobis quoque ferenda obtigerit,
 dum aliquos è nostris Fratribus
 diuina benignitas purpurato illi
 gregi, fuso pro fide sanguine, ac-
 censere dignata est, nobisq; super-
 stitibus inde spes affulserit. per eos-

4 DE REBUS GESTIS

dem ignes, qui etiamnum fumant,
eò euolandi, quò ipsi praeceſſerunt;
gratulamur, inquam, eam nobis
rerum conditionem, ut felici ne-
ceſſitate cogamur & multa per-
peti, & omnia timere, in obſe-
quijs ſupremi illius Domini, cuius
magnitudinem in his terris bar-
baris enuntiamus.

Eius diuinam erga nos, gre-
gesq; noſtros providentiam ado-
ramus: Illum ob praeſerita lau-
dibus extollimus, ac cum amore,
imo & gaudio noſtri cordis eiuf-
modi plura exſpectamus, quae na-
tura noſtra reformidare poſſet.
Ipſe enim ſolus digniſſimus eſt,
cui ita ſeruiatur. Ipſi ſupplica-
mus enixiſſimè, ut diuina eius vo-
luntas

IN NOVA FRANCIA. 3

*luntas in nobis expleatur, ut in
vitâ, ita in morte.*

*R. V. eum in finem nobis
quæso, opem diuinam exoret, at-
que omnes illi, qui aliquo in con-
uersionem horum populorum stu-
dio feruntur.*

*Ex Domo S. Mariae in Huronia
1. Maij, 1649.*

*Humillimus & obedien-
tissimus in Christo
seruus*

Paulus Ragueneau.

6 DE REBVS GESTIS
LITERAE R. P. HIERONYMI
Lalemant

Ad

Reu.^{dum} P. Claudiũ
de Linguedes, Prouin-
cialem Societatis IESV in
Provincia Franciæ.

Reverende Pater. Re-
latio, quam hic R. V.
perscribo, de Huronia,
subijcet oculis, misera illius gen-
tis, que paulo antè flos Christia-
norum in his partibus haberi po-
terat, immanem deuastationem,
& deploranda exilia, tum etiam
Pastorum eius trium è nostris So-
cijs, pro fide gloriose obitam mor-
tem

IN NOVA FRANCIA. 7

tem; item nonnullorum, quos di-
uina prouidentia disperso gregi
reseruos voluit, intra magnum
quendam lacum, receptum. Ta-
cuimus ingentem numerum eo-
rum, quos de siluestri isto populo
per sanctum fontem, & imposi-
tionem iugi Christiana legis Deo
cicurauimus, & alia multa in his
locis per gratiam Dei gesta; qua
omnia animos erexerunt, vt co-
nari maiora, messemq; longè ube-
riorem ex his seminibus nobis
promittere audeamus.

Dominus de Ailleboust Guber-
nator noster, quantum fieri pote-
rat, periclitanti Prouincia suc-
currit, & milites, & annonam
militarem, quibus hostes subma-

DE REBVS GESTIS

uerentur, mittendo. Sexaginta Galli circiter in duas turmas diuisi illuc ascenderunt: illarum altera hoc autumno redire, una ibidem hibernare iussa, quem sit euentum expeditio sortita, nondum intelleximus, faxit Deus, ut sit fortunatus.

Hoc anno aliam R. V. relationem de rebus nostris non mittimus, nisi istam de Huronia: non quod fructus maturi in his inferioribus locis, quibus R. V. spiritum recreemus, non suppetant, cum supra omnem spem nostram & numero, & pietate gens haec humana crescat, sed ut series narrationum consuetarum has partes inferiores spectans non intercise

IN NOVA FRANCIA. 9

suo tempore pertexi posset, istam
nunc solam, quæ res tam extra-
ordinarias continebat, extra ordi-
nem placuit dare, cui si permixta
alia fuisset, importuna, atq; affe-
ctata haberi potuisset.

Iraquani aliqua hîc inferius
nos quiete frui permisere: at ne-
scimus quàm diuturnâ: id sola-
tio est, quod eiusmodi vicissitudi-
nes omnes ab infinitâ sapientia
promanare non ignoremus, cui
acquiescere sit aquisissimum.

Ex quibus omnibus R. V. ab-
undè cognosceat, nos specialibus in-
digere suppetijs suorum sanctissi-
morum sacrificiorum, & precum,
quas proinde ab ea petimus sub-

B 5

missis

10 DE REBUS GESTIS

mississimè, atque ab eius huma-
nissimâ charitate erga nos spera-
mus.

Ex Quebec 8. Septemb. An. 1649.

Humill. & obedientissimus
seruus in Christo

Hieron. Lalemant.

CAPVT I.

BARBARI DVO

oppida de Huronib⁹ ca-
piunt, & P. Antonium Da-
nielem cum alijs Christia-
nis obruncant.

Tabant in ex-
trema Huro-
nia, qua Ira-
quanium spe-
ciat, duo op-
pida habitatoribus non in
frequentia: quorum alterum
fami-

I.

uma-
pera-

1649.

Simus

ment.

familias omnino quadringentas numerabat. Sacris procurabatur à sacra Societatis nostræ expeditione, quam sancti Iosephi Missionem indigitabamus. Iam dudum inibi firma, atque immota consistebat Christiana religio. Incolarum numerus, atque sanctitudo magna in dies capiebat incrementa, operâ ac studio Patris Antonij Danielis, qui inter primos hoc sentibus horrens nouale prosciderat laboribus indefessis, offerebat vigilijs, sudore rigauerat.

2. Quum anno millesimo sex-

sex
qu
fer
pa
ni
ag
tio
me
fec
im
po
sue
ma
ru
cr
P.
rat
pr
m

sexcentesimo duodequingagesimo oppidani armis ferendis idonei magnam partem domo abessent, alijs nimirum venâdo saltus peragrantibus, alijs in expeditionem militarem, quæ tamen improsperè cessit, profectis, Iraquani gens fera, & immanis, Huronumque importunissimi hostes, coacta suorum non contemnenda manu in Huroniam irruerunt.

Quarto nonas Iulias incruentâ Deo hostiâ litauerat P. Daniel, & vix dum fecerat, cum ad arma, atque ad propulsandum hostem, qui

3.

tacito

14 DE REBUS GESTIS

tacito agmine, factoque per
 nocturnam caliginem itine-
 re, inobseruatus superuene-
 rat, conclamatur. Ad hanc
 vociferationem alij ex æde
 sacra, quò frequentissimi
 sub primum solis exortum
 de more conuenerant, sese
 proripientes, tela; fugam a-
 lij capessere; omnia tumul-
 tu, trepidationeque misceri.
 Pater Antonius illuc ferri,
 vbi plurimum esse periculi
 conspicit; suis ad fortiter
 propugnandum animos sub-
 dere, coruinque pectora,
 tantâ cœlestis eloquentiæ vi
 pulsare, vt ij, qui in id tem-
 pus peruicacissimè Christia-

na sacra respuerant, eadem
 tunc expeterent, idque tan-
 to numero, vt cum per tem-
 poris angustias singulos de-
 inceps lustralibus vndis tin-
 gere non posset, consi-
 lium à necessitate mutua-
 tus, strophiole frigida im-
 merso complures simul a-
 sperferit, misericordiam i-
 teratis vocibus efflagitan-
 tes.

Interim magna vis, atque
 ferociâ sese inferebat ho-
 stis; at non absque immor-
 tali bono nonnullorum,
 quibus extrema parabantur
 mala; illos etenim in vltimis
 consti-

4.

constitutos piacularis fons
simul abluit, simul cœlo
transmisit.

5. Vt Patrem Danielem ad-
uertit præsens oppidi iam-
iam capiendi periculum, sa-
lutem, pro eo ac inuitabatur
à multis, fugâ non quæsiit;
sed suimet oblito subiit re-
cordatio aliquorum senio,
atque ægritudine confecto-
rum, quos diuturna opera
Baptismo parauerat. His a-
lijsque procurandis omnia
mapalia confestim lustrat,
omnes accendit ijs, quibus
æstuabat flammis, ipse adeo
Gentiles feminæ sua illi pi-
gnora offerebant Christo
per

per lauacrum regeheran-
da.

Hæc agente Patre Daniele 6.
Iraquani in oppidū irrum-
punt, tugurijs faces subdunt,
promiscuâ cæde in omnes
debacchantur, cruentarum
belluarum ritu, ipso imbel-
lis sexus infirmæque ætatis
cruore, quem crudeliter fu-
derant, efferati.

Cum verò Pater Daniel 7.
peroptaret in suo templo,
veluti in statione vitam pro
Christo Imperatore ponere,
illuc sese, peractis, quæ de-
stinauerat, refert, comple-
tumque Christianorum, &
Catechumenorum turba, sa-
crum

crum baptisma efflictim po-
scentium reperit.

Erat enim verò ad id loci
deuentum, vbi & illorum
preces accendebat fides, &
animi à linguâ dissidere ne-
quibant. Quamobrem a-
lios noxis absoluit, alios a-
quâ salutiferâ abluit, vni-
uersos autem beatissimæ
spei implet, solatur, & exci-
tat; vix aliud ingeminans,
quam hæc verba: Fratres
mei hodie: celestem Patriam
inibimus.

8. Hostes cognito ædem sa-
cram hominibus esse refer-
ta, milluc rapido cursu, bar-
baro cum vlulatu sicuti ad-

opta-

optatam, paratamque præ-
 dam, ac lanienam conuo-
 lant. Quibus conspectis ad
 suos conuersus Pater, fugite
 ocyus, inquit, fratres mei,
 vestramque vobiscum por-
 tate fidem, meum est hanc
 tenere stationem. Quoad
 spes erit, vel vnum Impera-
 tori Christo asserendi, ve-
 stræ causâ mortem oppo-
 tendi, vitæ meæ rationem
 habebō nullam; nos rursus
 iungent Beatorum sedes.
 Hæc effatus procedit ipse,
 obuiam barbaris; auferen-
 te fuga ceteros; subsistunt
 paulisper hostes, quinimò
 pedem referunt aliquan-
 tum

tum, attonante illos con-
spectu viri, qui vnus tantæ
multitudini occurrere non
dubitet, vultuque minas, &
animos prætorix cohortis
spirare videatur.

9. Demum pudore, rabieq;
stuporem vincens alter
alterum excitant, Patrem
circumvallant, sagittis totū
vndique obruunt, ac postre-
mo fistulam ferream in eum
exonerant, mediumque pe-
ctus mortali vulnere traji-
ciunt. Ea lethali plaga stra-
tus humi Pater Daniel, no-
mine IESU inclamato ex-
tremum vitæ spiritum edi-
dit. Vere bonus Pastor, qui

animam

animam suam posuit pro diuibus suis.

Ut Patrem procubuisse, 10.
 vident, tanquam signo dato
 in facientem ruunt tanto fu-
 rore, quanto si is vnus esset,
 in quem suum ipsi auernale
 odium, atque sæuitiem ex-
 onerare destinassent. Omnia
 corporis tegumenta detra-
 here, nullum petulantiaẽ ge-
 nus non exercere, nemo ferẽ
 esse, qui ex inflicta quatum-
 uis exanimi corpori plaga
 laudem, palmamq; non cap-
 tet; cumq; iam exustis pa-
 gi tugurijs serpens flamma
 ipsam quoq; ædem sacram
 corripuisset, in medios ignes
 Patris

con-
 tantæ
 e. non
 as, &
 hortis
 abieq;
 alter
 atrem
 is totũ
 ostre-
 n cum
 ue pe-
 e traij-
 ga stra-
 el, no-
 to ex-
 m edi-
 or, qui
 animam

Patris cadauer, proijciunt,
fututum mox gratum Numi-
ni holocaustum, Equidem
illustriore fato, quàm inter
ignes, & lucem ardentis tem-
pli defungi non potuit.

- II. Barbaris suas in Pastorem
iras effundentibus, pars gre-
gis locum fugiendi naçta vi-
tam in tuto collocavit,
quam profecto Patris morti
acceptam referre debent,
Reliqui haud tempestiuè sa-
tis discrimini sese eripere
potuerunt, præsertim ma-
tres nonnullæ, quarum par-
tim succumbebant sarcinæ
trium quatuor uel liberorum;
partim cum se in nemorum
opaca

opaca abdidissent, prode-
bantur fletu innocentis æ-
tatulæ, quæ quod maximè
reformidat malum, id ipsa
sibi suis accersit vagitibus,
atque ciulatu.

○ Numerus eorum, qui vnà 12.
cum Patre Daniele pars ne-
cati, pars in seruitutem nece
acerbiorè abstracti sunt, ad
septingentos excreuit, mu-
lieres ferè atque pueros. At
longè plures vitam, liberta-
temque fugâ seruauerunt.
Eorum haud pauci in hoc
nostro sanctæ MARIÆ
domicilio asylum quæsie-
runt, repereruntque. In il-
los enim erogauimus, quæ
curia

curta supellex nostra nobis
 sumministrauit. Nudos
 amictu teximus, fame pro-
 pemodum enectos refocil-
 lauimus cibo, fleuimus etiã
 cum flentibus, atq; insuper
 languentium animos melio-
 rum sempiternorumque spe
 ereximus, contemptis pro
 Dei gloria, animarumq; sa-
 lute quibusvis periculis, æ-
 ternorum præmiorum
 magnitudine pre-

tiosis.

MOYSVS

CAPVT

CAPVT II.

NONNVLVA DE

P. Antonij Danielis

*virtutibus perstrin-
guntur.*

ANnos decem & qua- 13.
tuor in ea Huronum
Missione transegerat,
P. Antonius cura indefessa,
animo in cœptis forti & ex-
celso, patientiâ invictâ, mo-
rum suauitate, quæ omnia
excusaret, omnia perferret,
omnia diligeret. Animi de-
missio illi minimè fucata, pa-
rendi studium omnibus nu-
meris absolutum, & ad quæ-
libet

C

libet agenda, patienda expeditum.

14. Desiderium omnes Christo lucrificandi, quo flagrabat, illū non destituit prius, quā vita; hanc mors subita quidem, non tamen improvisa excepit, utique cum sciret se innumeris, atq; continuis expositum discrimenibus, quippe qui nono iam anno loca huius provinciae extrema, hostiumque incursionibus maximè obnoxia incoluisset, ardenti cum spe, atq; amore præstolans beatam mortem, quæ illi etiam obtigit ex votis, & ad quam Divina illum providentia

ratio-

ratione singulari deduxerat.

Non nisi duo abierāt dies, 15.
 ex quo generali confessione
 animum emaculauerat, inq̄;
 hac Sanctæ Mariæ æde ab-
 soluerat annuam octo die-
 rum ascesin, quos sibi ea om-
 nino mente depoposce-
 rat, vt Deo soli vacaret totus,
 atque ad æternitatis iter via-
 ticaretur. Tanto id temporis
 cum animi ardore, vehemē-
 tiaq̄; se Numini in holocau-
 stum pro eius Diuino nomi-
 ne Hurones inter propagan-
 do, illustrandoq̄; consecrā-
 rat, vt elapsis illis octo die-
 bus, ne dieculæ quidem v-

nus quietem capere voluerit persentiscēs vocari se diuinitūs ad suæ spartæ excolendæ labores, ad quam secum detulit cœlestes illos ignes, quibus mens flagrabat vehementiūs, quàm postmodum corpus, quantumuis incineres redactum.

16. Auulsus à nobis est, die secunda Iulij, postridie dixit è suggestu, multorumque excepit exomologeses, etiam atque etiam commonens, vt sese ad supremam vitæ diem pararent. Die quarto Iulij in conspectum se dedit hostis, Patre, sicuti supra demonstratum est, primulùm sacris
opera-

operato, atque pro concione ad suos Neophytos de perennis vitæ gaudijs, deque illorum, qui in Diuino obsequio occumbunt, beatitate, etiam nunc verba faciente. Erant hæc supremæ eius voces, quum esset morti opinione sua vicinior. Sed omnium moderator Deus ad eam illum tanta cum vitæ sanctitudine deducebat, quantâ, si letho se proximû esse certò nouisset.

Est is omnino primus, qui 17.
in Huronia fidem Christianam suo sanguine sanxit. Natale illi solum Dieppa vrbs Galliæ maritima. Pa-

rentes perhonesti, morum-
que integritate conspicui.
Non nisi harum gētium bo-
no videbatur esse natus, nec
vlla rei vllius maiore cupi-
dine tenebatur, quā eā-
rum charitate moriendi. Iu-
re nobis sperare videmur,
totam prouinciam illo ceu
præpotenti ad Diuinum tri-
bunal patrono gauisuram
esse.

18. Ceterū tametsi rationes
non desunt, ob quas non ne-
mini fortē videbor consul-
tius acturus, prætereundo
id, quod mox subijciam,
quā in medium proferen-
do, quia tamen par est, vt
inde

inde laus Deo referatur, unde ipsi ea debetur, censui ego rem in luce ponendam.

Bonus hic Pater vni è sacerdotibus nostris se ab obitu bis aspectabilem præbuit, & primùm beato Coelitem lumine fulgens, virumque triginta vt maximè annos natum referens, cùm tamen eius etas ad quadragesimum octauum processerit. Præcipua cupido, quæ sacerdotem illum tunc incessit, ea fuit, vt scilicet ex P. Daniele sciscitaretur, quam Deus ob rem famuli sui tam obsequibilis, quique tam fidelem ipsi seruitutem seruiisset.

corpus indignis adeo modis
 haberi permisisset, vt ne qui-
 dem cinis, qui in urnam cō-
 deretur, superauerit, cui sub-
 iecit Pater: *Magnus Domi-
 nus, & laudabilis nimis*, qui v-
 tique æstimauit probra suo
 illata seruo, inque eorum
 vicem ad superos euolanti
 donauit complures flammis
 expiatorijs detentos Manes,
 quos carcere illo eduxit, vt
 me triumphantis specie cœ-
 los incuntem stiparent.

20. Aliàs dissertationi, quam
 de rationibus Christianam
 religionem hac in ora pro-
 pagandi instituebamus; in-
 teresse, nobis excelsum suū
 ani-

animum afflare, & fulgore
quo totus non secus ac veste,
nitebat, complere visus est.

Vt ut est, nobis post se sua-
rum specimina virtutum, &
omnibus barbaris etiam à
Christo alienis tam tenerum
Dei impressit amorem, verè
vt dicere queam; ipsum ad
se animos omnium, quibus
notus erat, traxisse, rapuisse.

CAPVT III.

*QVO STATVRES
Christiana in Huroni-
bus fuerit hyeme eiusdem*

anni 1648.

C 5

Redi-

21.

Redit? Huronica clas-
 sis victricis, quæ pro-
 ximo vere ad Tres
 fluuios descenderat, ac præ-
 terea suppetiæ quatuor è no-
 stris Patribus, atque viceno-
 rum Gallorum manipulus,
 qui secundo numine, primo
 Septembri hæc loca tenuerunt,
 fuere diuini in hosce
 populos studij argumētum,
 & causa salutis multorum,
 quos Deus cœlo parare con-
 stituerat. Cùm enim videremus
 posse iam à nobis longiùs,
 latiusque diffundi Euā-
 gelicæ lumen doctrinæ, no-
 strorum numero ad octode-
 cim aucto, decem & quinq;

in

in undecim diuersas tribui
 Missiones, ratus tenori me
 plerosque omnes mittere ci-
 tra omnem comitatum, præ-
 terquam illum, quem pro-
 uinciarum illarum tutelares
 genios promptum, ac fide-
 lem præstaturus cōfidebam.
 Patres illos quatuor, qui re-
 cens aduenerant è Gallia, o-
 peram subsidiariam nauare
 ijs in Missionibus, in quibus
 plurimùm laboris ac sudoris
 exantlandum erat, iussi, hac
 quippe ratione & opem so-
 cijs aliquam ferent, & linguã
 paulatim condiscant.

Ex his undecim Missioni- 22.
 bus octonæ gentem idioma-

te Huronico, reliquæ tres Algonquinensi utentem excoluere, ubiq; successus vota penè æquavit, spem certè. Superavit, ijs nimirum, qui priùs ferocissimè refragabatur, mentem adeò docilem flexilemque adferentibus, facilè ut appareret, in hoc uniuerso negotio primis sibi laboris partes reseruasse cœlum, nobis vix secundas reliquisse.

23. Qui intra anni circulum ad Christiana castra transire, sunt admodum mille & octingenti, in quorum tamè calculos non veniunt longè plurimi, quos P. Antonius

Da-

Daniel sacro fonte tunc lu-
stravit, cum oppidum S. Jo-
sephi diriperetur, & quorum
iniri numerus non potuit,
sicuti nec illorum, quibus
idipsum beneficium P. Ioan-
nes de Brebeuf, & P. Gabriel
Lallement præstiterunt illo
die, qui dies fatalis extitit vi-
co S. Ignatij, vt postea refe-
remus. Id abundè nobis
sufficit, quòd illos in nume-
rato habeat Beatorum aula,
quando hi baptismi eam lo-
cupletarunt, & ciuibus auxe-
runt.

Nec dum compertus nobis **24.**
est successus nouæ Missionis,
quam in Algonquinensi pro-
uincia

vincia hinc sexaginta ferè le-
 ucas distita auspicati sumus,
 autumnno proximè elapso. E-
 Patribus vnus illuc ablegatus
 fuit, vt, cum ea gente, quæ
 iam pluribus abhinc annis
 nostram disciplinam efflagi-
 tauerat, hyemem exigeret.
 Nil dū omnino de eo cogno-
 scere potuimus, & si iam o-
 actu⁹ mensis effluxit, ex quo
 nobis valedixit. Nos equi-
 dem non dubitamus, quin
 multa ipsum perpeti, ac per-
 fungi necesse sit; at non mo-
 dicam inde voluptatem hau-
 rimus, quòd nemini nostrū
 obscurum sit, rerum ardua-
 rum, ac difficilium perpes-
 sionem

sionem fuisse ubique illud
pretium, quo veluti lytro
gentes barbaræ Christi im-
perio assertæ sunt. Habent
illi Algonquinenses in insu-
la, sexaginta leucas ambitu
continente, intra nostrum
magnum lacum, seu mare
dulce, in occidentem ver-
genti, estque illi nomen Ek-
caentoton, à quo etiam in-
colæ appellationem traxêre,
nos insulam sanctæ Mariæ
nuncupauimus.

Missio Conceptionis vt 25.
omnium antiquissima, ita
etiam maximè maturos celo
fructus produxit, tamq; altè
imbibit, ac moribus suis ex-
primit

primit Religionis Christianæ
 dogmata, vt in omnium ac-
 colarum exactam ideam e-
 uaserit, qui ex eius viuendi
 ratione didicerunt, quanta
 vi Religio nostra polleat in
 gentem quamquam barba-
 ram, vbi suavi illius iugo
 ceruicem subiecerit. Feminæ
 perinde ac viri, ipsaq; adeo
 infirma ætas tam illustribus
 documentis prodidere, qua-
 les ipsi ad extremum vsque
 anhelitum esse velint, vt na-
 tiones, alio illos nomine quã
 Christianę gentis non appel-
 litarint.

26. Reipsa illorum Magistra-
 tus, quos Centuriones vo-
 cant,

cant, strenuam in fide ful-
 cienda, propagandaque o-
 peram posuerunt, atque om-
 nes vniuersim familiæ eam
 tanto numero sunt amplexæ,
 vt cum inter ipsos non nisi
 pauculi quibusdam supersti-
 tionibus peruicaciter inhæ-
 rerent, nullos ex eorum pris-
 cis ritibus, qui vel impietatis
 reliquiæ, vel bonis moribus
 detrimetosi forent, tolera-
 uerint.

Prima hyeme generalia, 27.
 vt vocant, comitia eò indi-
 xere, vt de modis, ac rationi-
 bus veræ Religionis consta-
 biliendæ opportunis disce-
 ptarent. Dictis sententijs,
 factum

42 DE REBUS GESTIS

factum est senatus consultū,
 quo statuebatur conuenien-
 dum esse Patrem, qui illam
 Missionē moderatur, eumq;
 ampla instruendum pote-
 state, radicitus exstirpandi
 ritus omnes, qui sacrosanctis
 legibus aduersantes inter eos
 vigerent; ex adiaphoris au-
 tem rescandi id, cuius vsus
 aliquam bonis moribus la-
 bem adferre posset; se illi
 dicto audientes fore, non
 secus ac Diuini numinis in-
 terpreti, suoque proinde an-
 tesignano. Nec minora ver-
 bis fuere facta. Quoties du-
 bium quodpiam oborieba-
 tur, Centuriones ad Patrem
 adibant

adibant, eiusque mandata
exquirebant.

Cum appetente vere non-
nulli ex gentilibus obstina-
tione animo in sua impietate
persistentibus decreuissent
pellendo, nescio cuius fæmi-
næ morbo adhibere phar-
maca, in ipsius quidem Ve-
neris officina paranda, ita
tamen magni in vulgus æsti-
mata, ut virgines sibi honori
ducant, si eius rei causa suam
pudicitiam prostituant, ne-
minem unquam reperire fue-
rit, quæ in flagitium consensu-
toret. Quidam accolarum
Centuriones à Christo alieni
accersti fuerant, ut propus-
diosum

44 DE REBUS GESTIS

diusum hoc consilium sua
autoritate, verbisq; promo-
uerent sed domum repedâ-
runt rubore pleni, postquam
vtique omnium animos ab
eiusmodi obscœnitâte prorsus
abhorrentes, atque au-
res soli cœlesti disciplinæ pa-
tulas deprehenderunt.

29. Eâdem in Missione erat
octogenarius senex, qui rem
omni memoriâ dignam per-
petrauit. In ludicro publico,
vti moris est, vt militibus,
furore quodâ Martiali per-
citis, fas sit diffringere amia-
cas mapalium fores, non se-
cus ac si in capta vrbe feri-
rentur hostiles, euenit, vt e
prima

primarijs Idololatrijs vnus
 quispiam, vltionē, sicut cre-
 ditur, sumpturus de Christiani-
 nis, à quibus repulsam ali-
 qua in re, vtpote legibus in-
 terdicta tulerat, constituerit
 perfringere sacræ ædis ostiū,
 atque arborem, è qua pena-
 debat æs campanum, ad sa-
 cra ciens Christianos, ex-
 scindere. Quò securiùs me-
 ditatum facinus perageret,
 vnum ex altero mapale pe-
 netrabat, atque lymphatus
 cantabat, esse sibi in somnis
 imperatum, vt Francorum
 campanam deturbaret, in-
 dicare nimirum volebat fo-
 re crimen antehac inauditū,

more

46 DE REBUS GESTIS

morteque piandum, si quis
se se sustineret opponere il-
lius executioni rei, quam per
somnia visa demanda-
tam publicitus edixisset.

30. Vt bonum illum senem
aduerterunt hæ minæ, mox
Numini adorato victimam
se offert, mortem subiturus
potius, quam ut id genus sa-
cilegium, quod in religionis
Christianæ probrum susci-
piebatur, permittat. Atque
ubi inconditum Barbari, qui
securi in altum elatâ, ut eam
in arborem vibraret, aduen-
tabat, murmur exaudiit, sese
medium, arborem inter, fu-
rentique similem statuens,
fatius

fati
mil
quã
riri
roc
mir
pro
tere
iusc
tur
nec
pre
eni
vt d
uen
& v
ran
can
ijci

fatius est (inquit,) medium
 mihi caput diffindi ferro,
 quàm Deo sacratas ædes fe-
 riri. Obstupescit ad hoc fe-
 rociens Barbarus; at senex,
 minimè verò, inquit, istud,
 propalàm p̄fiteor haud pe-
 tere me, mea vt cædes cui
 iusquam sanguine vindice-
 tur, nec Gentilium coetus,
 nec is, qui me macl̄arit, vllas
 propterea pœnas dato; hoc
 enim verò ferre non possum
 vt domus, in qua Deum de-
 ueneramur, ita profanetur,
 & vox, quæ ad eum ado-
 randum nos aduocat (ita æs
 campanum indigitabat) de-
 jiciatur. Paganus ille, cui, si
 auitas

auitas consuetudines respiceret, mors oppetēda potius, quam à cœptis desistendum erat, velut in marmor dirigit, capularis obstupefactus constantiâ senis.

CAPVT IV.

REFERVNTVR

nonnulla primæ et a-

tula mira dicta,

factaq;.

31.

A Pud reliquas Missiones plus exempla Christianorum è S. Iosephi missione petita, quàm verba nostra

nostra valere. Et minime
 dubium est ipsos applausisse
 Coelites, contuitos Christiana-
 nam Religionem in his om-
 nibus locis esse honori, & eo
 nomine gloriari Christianos,
 quod paucis abhinc añis de-
 honestamento erat, atque
 dedecori. Ego quidem nun-
 quam adduci potuissem, ut
 crederem, me post quinquaginta
 annorum cultionem,
 visurum vel decimam eius
 pietatis, sanctitatis, virtutis
 partem, quarum sum factus
 testis oculatus omnibus his-
 ce, quæ iustitiam, locis me-
 dios inter gentiles. Mirifi-
 cam animo persensi volup-
 tatem,

D

tatem,

is
 respi-
 potius,
 endum
 or diri-
 tupefa-

TVR

ata-

liffiones
 Christia-
 Iosephi
 m verba
 nostra

tatem, dum arbitrabar Christianorum, nondum orto sole ac vesperi diurno labore, exsudato ad publicas preces concursantium pietatem; quam strēuē æmulantur pueruli ac puellæ, assueti iam in tenera hac ætate suas Deo molestias, dolores, minutósque labores dicare. Sæpe fit, vt cū puellulæ rus petunt, ligna inde reportaturæ domum, præcipuæ animi relaxationis loco ducant, Reginae cœli coronas precando texere, & ita quidem, vt sancta æmulatione conentur singulæ reliquis palmam eo in genere præripere,

IN NOVA FRANCIA. 31

pere, illaque demum lætitijs incedat, quæ sæpius ac cæteræ fertum Virgineum orando percurret. Illud autem omnium maximè sum miratus, quòd fidei Christianæ vis, & sensus ita altè penetrauit eorum præcordia, quos vulgo olim Barbaros vocabamus, sanctè vt confirmare ausim, in permultis à diuina gratia sopitos esse pauores, cupidines, gaudia, & alias id genus animi perturbationes.

Puerulus sexennis in S. 32.
Michaelis Missionè grauissimo morbo confictatus,

D 2 con-

contuitusque matrem oppi-
 dō illachrymantem, quid,
 inquit, mater, ita fies tuæ la-
 chrymæ sanitati me non re-
 stituent; quin potius vna
 precamur Deum, me vt æ-
 terna beatitate donet. Exin-
 de aliquot precatiunculis,
 Fili mi, ait mater, te ego ad
 S. Mariam deferre volo, tuā
 vt Galli ægritudinem depel-
 lant. O mater, subdit inno-
 cens illa animula, caput meū
 ardens depascitur ignis, pu-
 tas eum restinguent illi: nul-
 la me vitæ cura amplius sol-
 licitat, omnem & tu mei cu-
 ram ponito; te commone-
 bo, vt mortem præ foribus
 esse

esse cognouero, teq; id tem-
poris rogabo, vt me ad S.
Mariam deferas, illic enim
mori, & cum præcellentibus
Christianis tumulari cupio.

Et vero aliquot diebus
pòst, matrem de instante o-
bitu commonefecit paru-
lus, dicitans aduenisse diē,
quo die ad S. Mariam sit ge-
standus. Credit filij vaticinio
mater, & quoniam longo v-
su receptum est, vt cum quis
in vltimis esse creditur, ad
solemne epulum inuitentur
tum propinqui, tum primo-
res, ad centum numero ferè
ascendente, struit ipsa quo-
que conuiuium, palam fa-

33.

Stura sui Filioli erga veram
 Religionem animum mini-
 mē puerilem. Qui conspica-
 tus ea, quæ ad epulum para-
 bantur, vis inquit, me age-
 netrix, vt in extrema vitæ
 linea constitutus scelus in
 Deum admittam? nuntium
 mitto omnibus patrijs super-
 stitionibus, mori volo, vt bo-
 num Christianum decet. Pu-
 tabat minutulus hic angelus
 eam apparandarum dapum
 consuetudinem esse ritibus
 sacris aduersam, nec potuit
 induci, vt matri quantum-
 vis religiosissimæ feminæ fi-
 dem adhiberet, donec ex
 Patre, qui Missionem mode-
 ratur,

ratur, intellexit omnem abesse superstitionem.

Subinde ad nos deportatus 34.
 nostris ex ulnis ad superos
 euolauit, precabundus ad
 extremum usque spiritum,
 atque identidem repetens,
 se rectè in coelum iturum,
 seque pro nobis supplicatu-
 rum. Quin ex matre scisci-
 tatus est, ecquinam sangui-
 ne iunctorum essent, pro
 quibus præcipuè à se orari
 oporteret, postquam ad
 Deum peruenisset. Suas
 enim preces omni dubio
 procul pondus habituras.
 Vatem fuisse monstrauit e-
 uentus. Paulo enim post
 eius

eius obitum, vnus patruorum, qui omnium peruicacissime nostra sacra respue-
rat, vnaque itidem mater-
tera à nobis sacra dogmata
edoceri voluere, & ad nostra
castra transire.

35. Puella non maior quin-
quenni è S. Ignatij Missione,
solitabat manè & vespere ad
Deum preces fundere, tam-
que cōstanter eum morem,
obnitentibus necquidquam
parentibus Idololatriæ ad-
dictis, perseueravit, vt ei sa-
crum lauacrum negare ne-
quiuerimus, cum feruor fi-
dei abundè suppleret defe-
ctum annorum eò necessa-
riorum

riorum, ut de se statuere posset in negotio, in quo sibi plus Iuris gratia vendicat, quam natura.

Aliquantò post morbo 36.
corripitur puellula, parentes acutùm accersunt magum, asserit hic ægritudinem esse à dæmone quopiam ei immis-
sam, nec alia ratione pel-
lendam, quam oblato Filio-
læ certo corporis ornamen-
torum genere, quo illa ætas
mirificè capitur. Confestim
exclamat puellula, se Chri-
stianam esse, dæmonem nil
in ipsam Iuris habere, se in
scelus, quod parentes admi-
serint consulendo cacodæ-

D s mones,

mones, haud consentire; nolle se horum ope frui, vnum Deum sibi medicaturum, excederet inde impostor. Hæc enimverò obiurgatio parentes, & ceteros qui aderant, in magnam rapuit admirationem, iasseruntque exesse præstigiatores illum, ne Filiolæ dolorem augetet.

At creuit admiratio, postquam utique infans eo ipso die palàm vaticinata est, suam, si ad templum deferretur, certo instaurandam valetudinem, uti re ipsa euenit. Qua de causa parens uterq; Filiolæ religionem amplecti non dubitauerunt.

Ado-

Adolescentula quindecim annos nata, lectissimæ reliquas inter indolis, etiamnum catechumena, extrema hyeme anni superioris in seruitutem fuerat abrepta. Erant ei mater & soror præstantis in Deum vtraque pietatis; quæ nil aliud lamentabantur, quàm sororis nondum lustralibus vndis ablutæ seruitutem. Sed nec ipsa se deserebat, quin immò sæpe Deum hisce vocibus cōpellabat: mi Deus, & Deus matris ac sororis meæ quæ tui liquidiorum, quàm ego notitiam hauserunt, quæque tibi tam fidelem adhibent

hibent cultum, miserere
 mei; nondum tibi sum per
 baptismum renata; eius me
 compotem gratiæ fac, prius-
 quam è vita decedam. Die
 quopiam versabatur in agro,
 quem tritico Indico conse-
 rebat, iussu Heri, cum ecce
 ad eius aures allabitur cœle-
 ste melos. Angelorum, mo-
 dulos Horarum vespertina-
 rum, quos aliàs audierat, æ-
 mulantium. Vertit se in o-
 mnem partem hos visura
 Orpheos, quos putabat esse
 homines Gallos. At cum nil
 cerneret, in genua prouolu-
 ta fit Deo supplex moxque
 sentit animum excitari spe
 eua-

euadendi miseram seruitu-
 tem, cum tamen nulla eius
 rei sese offerret ratio. Ali-
 quot diebus post eâdem ob-
 lectata musicâ, se vti nuper
 ingenua deiecit, & eandem
 sibi fiduciam crescere ani-
 maduertit. Demum vbi ter-
 tium ijdem moduli fuerunt
 iterati, eadem spes roborata,
 se Numini & viâ pror-
 sus ignotæ committit, vt pa-
 triam repetat, & id quidem
 sine comœatu vlllo, vno co-
 mite Deo, qui spatio 80. Leu-
 carum saluam & incolumē
 huc deduxit. Nos protinus
 obtestata, vt se sacro fontē
 admoqueremus; votiq; com-
 potem

potem fecimus, postquam cognouimus, quanta illam cura supremus Dominus cōplecteretur, quanto amore prosequeretur eandem. Re-
 Quā hanc sanctæ Mariæ sedem petierat, tametsi breuiore itinere ad pagum, in quo paterni lares, deferri poterat. Post id locorum plurimum in pietate promouit; nec finem vllum Diuinas miserationes de prædicandi facere potest. Cum adhuc seruitium toleraret, crebrò ad id sollicitata fuit, quod absq; flagitio committere non poterat. Nec vnquam eo adigi potuit, vel fingeret se ad sce-
 lus

lus
 imp
 ran
 me.
 liur
 cen
 nim
 lab
 ner
 com
 nã
 min
 esse
 mir
 ter
 giss
 fati
 cele

lus paratam; ut proinde cum impudici lenones à se operam perdi viderent, non semel de illa necanda consilium ceperint; quam ea necem æquo præstolabatur animo, mori quam criminis labem contrahere præoptans.

Finem huic capiti imponere non possem, si omnia commemorare vellem Divinæ erga hosce siluestres homines gratiæ argumenta, & effecta, quæ nos quotidie de miramur, & ob quæ olim inter Beatas illas Mentis largissimam Dei manum absque fatigatione vel fastidio ullo celebrabimus.

39.

lus

Illud

40. Illud tamen præterire ne-
 queo, videlicet Christianos
 esse, vniuersim ita affectos, vt
 amissis liberis, coniugibus,
 parentibus, omni re dome-
 sticâ, in ipso exilij procinctu
 multi illorum Deum ita al-
 loquantur: mi Deus sis be-
 nedictus; hæcæ detrimen-
 tosas clades ægrè ferre ne-
 queo, quando me Fides do-
 cet, amorem, quo Christia-
 nos prosequeris, non in ca-
 ducorum, sed æternorum
 largitione bonorum confi-
 stere. Te in extremis meis
 malis, si vnquam aliàs per o-
 mnem vitam, laudo, prædi-
 coque; Tu enim pater meus

es,

es, mihi que, vt excelso ani-
mo feram, quidquid aduersi
euenire potest, sufficit scire,
me amari abs te.

Id autem in his omnibus 41.
singularem mihi admiratio-
nem adfert, quod in tam ex-
imios virtutum actus non e-
rumpant cunctabundi, laxa-
tis fortè prius aliquantisper
prauæ cuiusdam appetitioni
habentis, sed Diuina illos
gratia præueniat, atque pri-
mis animi motibus ita po-
tenter dominetur, vt incita-
tione studio in bona immor-
talia quam peritura feratur.
vt mirifica hæc res Deo sit
sempiternæ laudi vouemus
exoptamusq; CA-

CAPVT V.

*MENSE MAR-
tio anni 1649. capiun-
tur oppida Missionis S. Igna-
tij, igne necantur Christiani;
sentitur patrocinium san-
cti Iosephi.*

42. **A**Vgebatur in dies Chri-
stiana Religio, hisce
populis prolixè fauen-
te Coelo; cùm Deus, cuius
Numen atque consilium fi-
de potiùs, & silentio adora-
re, quàm argumentis, ac di-
sputationibus indagare ho-
mini fas est occasionem inde
gloriae

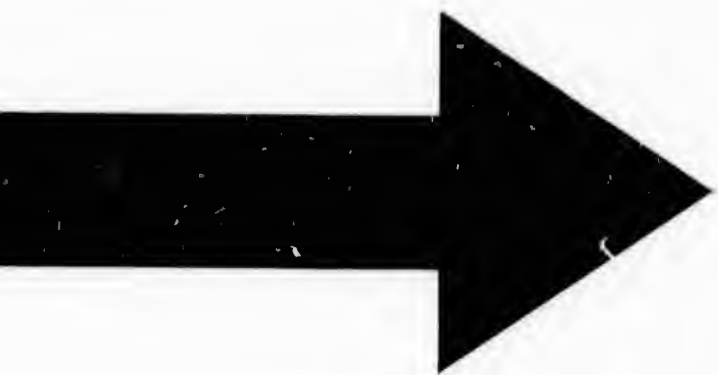
gloriæ suæ, tamen si nobis per
quam grauem, aperuit.

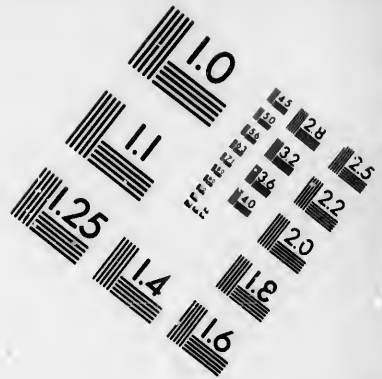
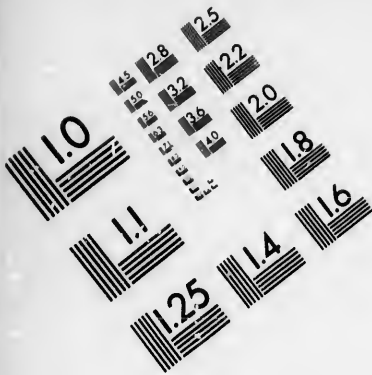
Dies xxvi. Martij anni 43.

1649. dedit initium nostræ
calamitati, si dici tamen ca-
lamitas debet, quæ multis
obtulit salutē sempiternam.

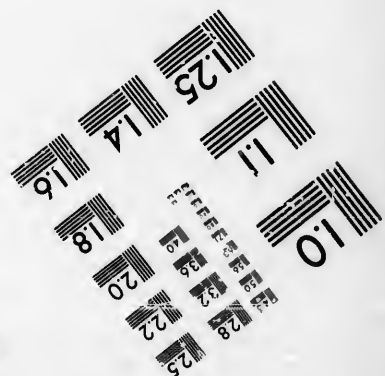
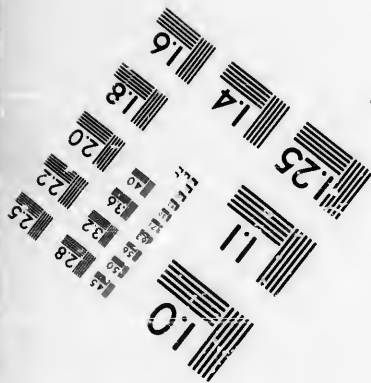
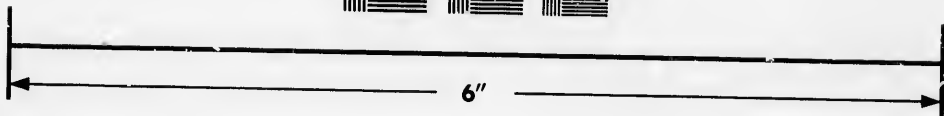
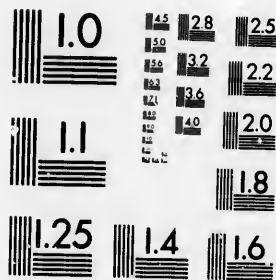
Iraquani Huronum ho-
stes numero circiter mille
armati, & pleriq; fistulis fer-
reis, quas ab Hollandis fœ-
deratis habent, huius pro-
uinciæ fines silentio noctis
attigerunt, nemini cognito
eorum aduentu, quamuis
iam tum in autumno domo
discesserint. Hyeme in sil-
uis tota venatibus exactâ,
difficillimum per niues iter
leucarum

**IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)**

**Photographic
Sciences
Corporation**

23 WEST MAPLE STREET
WEBSTER, N.Y. 14530
(716) 872-4503

tentarum ducentarum fecerunt, ut nos opprimerent. De nocte igitur explorauere conditionem loci primi, quae designauerant. Is cinctus erat palis pinis, quindecim sedecimue pedes altis, profundaque fossa, undique versus hunc locum egregie muniente natura, nisi qua per exiguum spacium facilior aditus aperiebatur hosti. Ille irrupit hostis prima aurora, tam inobservatus, ac celer, ut postus ante loco fuerit, quam arma corripentur, omnibus alto sapore mersis, nullaque turbatis colligendi sese relicta mora.

Atque

...tis
...m fecer
...nerent.
...orauere
...imi, que
...ctus o
...ndecim
...is, pro
...ndique
...egregie
...nisi qua
...m faci
...tur ho
...s prima
...atus, ac
...e loco
...orripe
...sapore
...urbatis
...mora.
Atque

IN NOVA FRANCIA 69

Atque ita oppidum illud
captum fuit, ferè sine san-
guine, cum ex Iraguanis non
nisi decem ceciderint, Hu-
rones vero vniuersi, nisi vt
xores, liberi, pars, in vesti-
gio sint obtruncati, pars ca-
pti, atq; ad tormenta morte
acerbiora reseruari.

Tres duntaxat visi per ni- 44.
ues euasere seminudi, qui
classicum simul, atque ter-
rorem in proximum oppidū
propagârunt, vnâ circiter,
leucâ, seu horæ spatio à prio-
re distans. Id oppidum à S.
Ignatio dicebatur, quod ab
ineunte hieme incolarum,
pleriquè deseruerant, metu
ac

ac providentiâ discrimen
antevertentium; vt adeo
elades intra mediocritatem
ferè consistens vltra qua-
dringenta capita non sæuie-
rit.

¶ s. Non stetit illic hostis, sed
victoriam profecutus non-
dum orto sole instructa acie
adest ad oppidum S. Ludo-
uici, palorum sepe perquam
firma munitum, illud, vi at-
atque impressione euerten-
dum. Vix emigrarat imbel-
lis mulierum iuuenumque
turba, Iraquanorum aduen-
tantium excita rumore. Qui-
bus plus animi erat, ij nume-
ro fere octoginta, certi se de-
fendere,

fendere, semel atque iterum
hostilem irruptionem repu-
lere, occisis audacissimorum
quorumque triginta, saucia-
tis pluribus. At postquam
Iraquenses palorum septem
illam laxauere securibus,
viamque sibi atque aditum
aperuere, tum demum nu-
mero virtus cessit.

Sub horam nonam ante- 46.
meridianam è domo nostra
S. Mariæ flammam illius
oppidi ædes absumentem
prospeximus. Eò quippe vi-
ctor hostis ingressus vasta-
rat omnia, proiectis in
medios ignes fenibus æ-
gris, pueris puellisque,
quibus

quibus euadendi facultas
 nulla; illis præterea, quos
 accepta vulnera retinebant,
 quò minus captiuorum tur-
 bam sequerentur. Illas flama-
 mas, mistumq; fumum con-
 spicati, facile quid subesset,
 coniecimus, cum id oppi-
 dum ultra leucæ spatium à
 nobis haud distaret. Chris-
 tiani duo, qui incendium
 effugerant, sub idem tem-
 pus aduenientes, nobis rem
 exposuere.

47. In eo S. Ludouici oppido
 erant id temporis è nostris
 Patribus duo, P. Ioannes de
 Brebeuf, & P. Gabriel Lalle-
 ment, qui procurabāt quin-
 que

que
 con
 nan
 bus
 nob
 Hos
 dan
 suar
 seru
 fact
 atqu
 gent
 erup
 eti,
 sese
 Nun
 riosi
 ret,
 salut

que oppidula sat vicina, quæ
 conficiebant, Missionem v-
 nam ex illis vndecim, de qui-
 bus paulò suprâ docuimus,
 nobis à S. Ignatio dictam.
 Hos Patres, Christiani qui-
 dam rogauerant, vitam vt
 suam maiori diuinæ gloriæ
 seruarent. Et erat hoc eis
 factu perinde promptum,
 atque illis plusquam quin-
 gentis, qui primo tumultu
 eruperant, sat temporis na-
 cti, quoad tuta reciperent
 sese; nisi ardor mentis ad
 Numen in præsens sibi glo-
 riosius demerendum obsta-
 ret, queisq̃ue crediti gregis
 salute nihil erat antiquius,
 E mor.

mortem in eâ causâ, quàm vitam mallent. Omnia temporis illius momenta expendebant, velut omnium pretiosissima, quibus vnquam frui contigit. Alter quo loco certamen maximè feruebat, Catechumenos salutari fonte tingere, alter Neophytos à peccatis absoluere, animare Christianos, & cohortari ad constantiam vterq;. Quorum quidem fides & amor erga Patres ac Pastores suos haud aliàs ardentior fuit.

48. Quidam paganus cum videret omnia desperationi proxima, sermonem iniicere de fuga capessendâ coepit.

Huic

Huic consilio vehementer
intercessit vnus Christianis,
cui nomen Stephanus An-
naotaha, inter suos celebra-
tus admodum ob animi ro-
bur, atque res belli prosperè
fortiterque gestas. Pro ne-
fas! inquit, num hosce bo-
nos Patres, qui pro nobis di-
scrimini obiecere vitam, de-
stituemus? eorum pro salute
nostra studium certam ipsis
mortem offeret; neque e-
nim iam per niues licet suā-
mmet eis salutem quærere.
Quin igitur vnâ cum illis
morimur, vnamque con-
stantiæ mercedem coelum
capimus?

49. Hic vir paucis antè diebus annorum omnium culpas exposuerat sacerdoti, venturi discriminis præfagax, optareque testatus, vti mors eum cœlo paratum deprehenderet. Et verò tam insolitum mentis ardorem præseferbat, quemadmodum & ex reliquis Christianis multi, vt satis celebrare non possumus prouidentiam Dei erga tot prædestinatos, quorum singula vitæ mortisque momenta ex æquo gubernantur.

50. Atque hi Christiani ferè omnes in hostium manus venère viui, cumque ijs nostri

str
res
ne
tiã
du
ful
loc
cin
op
ad
do
ma
se
ren
nã,
for
bu

stri duo Patres, huius pasto-
res ecclesiæ. Non è vestigio
necati fuere, hostilem sæui-
tiã tantisper differente Deo,
dum coronæ illustrioris af-
fulgeret occasio ; qua de re
loquemur postea.

Expugnato igitur atque in
cineres redacto S. Ludouici
oppido, Iraquenses redire
ad munimenta sua in oppi-
do S. Ignatij, vbi reliquerant
magnum præsidium, quoq;
se in sequiore casu recipe-
rent, sepositâ ibidem anno-
nâ, quæ & ex haustis solatiũ
foret, & viaticum redeunti-
bus.

Sub eiusdem diei vespe- 51.

E 3 ram

ram misere duos, qui statum nostræ Domûs ad S. Mariæ explorarent. Qui cùm ad senatû bellicum retulissent, quæ viderant, decretum est, vt postero die manè peteremur armis. Victoriâ gloriofiorem omnibus, quas vnquam antea retulerant, sibi pollicebantur. Stabamus nos non armis modò, sed etiam animis ad resistendum paratis; neq; vllû e Gallis videre fuit, cui nò ante vitam esset causa moriendi. Religio, & Christianismus his in locis agebatur, quem conseruari ad Dei gloriam pertinebat; vnde maiorem quoq; in eo fiduciâ ponebamus.

In

Interim pars Huronum, quos vocant Atinniaoenten, (id est, gentem, quæ vrsus præferat in insignibus) correptis repente armis 17. Martij, numero trecenti, qui maiores suppetias opperiebantur, primò diluculò, tacito agmine stabant in insidijs, vt aliquos hostium manipulos de improviso opprimerent.

Iraquani circitèr ducenti, qui ab exercitu recesserant, vt præirent, nostramq; Domum priores aggredèrètur, nonnullos ex Huronum præcursoribus, de quibus memoratum, obuios habuere.

Quos post aliquam velitationem auersos in fugam, fortiter insecutus hostium manipulus in conspectum vsque munitionum nostrarum, multos ex ijs in tumultu peremit inter niues. At cum animosiores fortiter opponerent se hosti, eò superiores euaserunt, atque in oppidi S. Ludouici septa compulerunt, captis ad triginta.

53. Vbi maior exercitus pars suorum cladem accepit, impetu ruit in nostros, qui victoriam prosequabantur. Erant hi delecti ex oppido Conceptionis, ac præterea non.

nonnulli è S. Magdalena. Et
 quamquam numerus intra
 centum, & quinquaginta ste-
 tit, non tamen animis con-
 ciderunt. Dant sese in pre-
 ces, atque inde suscipiunt
 defensionem loci; qui cum
 nuper captus receptusque
 fuisset, non poterat amplius
 sine temeritate defendi. A-
 trox hinc atque illinc ortum
 prælium, nostris, etsi nume-
 ro pauciores erant, crebras
 eruptiones facientibus, ho-
 stemque non semel submo-
 uentibus. Sed cum confli-
 ctus duraret in multam no-
 ctem, & è Christianis non ni-
 si viginti, & illi maximam
 E s partem

partem vulneribus debiles
 superessent, victoria stetit à
 parte peiori. Quæ tamen &
 ipsis magno utique constitit,
 postquam & dux eorum gra-
 uiter fauciatus, & è fortissi-
 mis quibusque propemo-
 dum centum in conflictu
 periere.

54. Dehinc tota nocte Galli
 nostri armis accincti stete-
 runt, hostem victorem ad
 nostras portas præstolantes.
 Nos preces repetimus, in qui-
 bus vnis fiducia iam nostræ
 anchora defixa erat, cum
 aliunde quàm è cœlo nobis
 nullæ lucerent suppetiæ. Pri-
 die eius diei, qui sacer est S.
 Ioseph

Iosepho, qui huic regioni
 tutela præest, ad tam poten-
 tem Patronum cliente cultu
 confugiendi non tantum fa-
 cultatem, sed etiam necessi-
 tatem nobis oblatam esse
 censuimus. Voto igitur nos
 obstrinximus, vt Sacerdotes
 quot mensibus per annum
 sacris semel in eius honorem
 operaremur. Et quotquot a-
 derant, addidere votiue pe-
 nitentiæ opera varia. Quod
 vtrimque factum propterea,
 vt nos sanctius diuinæ volū-
 tati offerremus, siue viuendū
 nobis, siue moriendum esset,
 cōsiderātib⁹ nos veluti victi-
 mas Dño nostro cōsecratas,
 obliga-

84 DE REBUS GESTIS

obligatasque, quæ opperiantur horam, quâ horâ eius gloriæ ac nutui cadant, eam nec retardando neque accelerando. Tota dies magno utrimque silentio acta, trepidante populo, nouamque calamitatem prætime-

55. Die 19. sanctissimi Iosephi natali, subitus pavor hostilem exercitum inuasit, alijs confuse recedentibus, alijs nil nisi fugam meditantibus. Eorum duces coacti cedere pauro, qui eos corripuerat. Discessum igitur præcipitât, confestim præire iussa parte captiuorum; qui non secus quam

quam equi clitellarij, spolijs eorum supra vires onerati agebantur, atque in aliud tempus morti seruabantur.

Reliquos captiuos, quos 56.
 pari supplicio destinauerant, ad columnas humi depactas, & in diuersis tugurijs dispositas alligarunt. Ipsis autem tugurijs vndique subdidere faces suo in abitu, vt eminus partim oculos, partim aures crudeli voluptate pascerent. Miserabili eiulatu atque clamore personabant illæ victimæ medijs in flammis, in quibus liberi ad matris latus, maritus iuxta vxorem affabatur. Ipsa crudelitas commise-

miseratione mota fuisset eo spectaculo, in quo nihil erat humanum præter, innocentiam eorum, qui cruciabantur, maximam partem Christiani.

Huius immanitatis nuntium anus quædam medio ex busto erepta pertulit, ad oppidum S. Michaëlis ubi 700. pugnæ stabant parati. Qui mox insecuti hostem, at tridui itinere non affecuti, deficiente ad hoc iam anno. na, metuq; inuadendi hostem victorijs ferocem, fistulisque ferreis, quas pauci è nostris habebant, armatum, incessente, re infecta rediere. In
via

via reperiunt diuersos hac
 illac captiuos ; qui cùm ob
 virium debilitatem non pos-
 sent victores effusos in fugã
 sequi, habebant capita secu-
 ribus in duas fissa partes, a-
 lij ad columnam semiusti ia-
 cebant.

CAPVT VI.

DE P. IOANNIS
*de Brebeuf morte in-
 clita, nece crude-
 lissima.*

VBi postridie manẽ 57.
 de hostis discessu
 certio.

certiores facti fuimus, cum prius ex nonnullis captiuis, qui profugerant, cognouissemus de nece Patris Ioannis de Brebeuf, atque Patris Gabrielis Lallement, è nostris Patribus vnum, cum alijs septem Gallis misimus peruestigatum eorum cadauera. Oblata eis species plena horroris, reliquæ inquam crudelitatis ipsius, aut potius reliquæ amoris Diuini, qui solus in Martyrum supplicij, ac morte triumphat.

58. Illos ego libenter illustri hoc nomine exornarem si mihi fas id esset, non eò solum, quod Dei, atque proximi

mi a
fese
vno
diri
me
in tu
tuiss
uini
egiss
co,
que
quò
mi, a
Fide
scel
bart
fuér
carn
tie c
STAD

mi amore ducti exposuerunt
 sese neci, neci dico, si vlla
 vnquam cuipiam illata est,
 dirissimimæ, cùm & facilli-
 mē, & citra omnem noxium,
 in tuto vitam collocare po-
 tuissent, nisi eos maior Di-
 uini, quàm proprii amoris
 egisset vis; sed potius ideir-
 co, quod ad Dei, hominum.
 que, præcellentem amorem,
 quò ipsorum flagrabant ani-
 mi, accesserit exitiale odium
 Fidei, atque Diuini Numinis
 scelesta contemptio, quæ
 barbaros incitabant, & quæ
 fuere princeps causa, ob quã
 carnifices in illos tanta sæui-
 tie debacchati sunt, quã ma-
 iorem

iorem nulla tyrannorum rabies, in Martyres, qui inter crudelissima tormenta de vita, & morte triumphum egerunt, exeruit omnibus retro sæculis.

59. Hoc absque amplificatione dici credes, lector, vbi exquisitissima supplicia, quibus excarnificati fuerunt, enumerauero ex ore illorum, qui interfuere omnibus. Simplex erit narratio, in qua forte non seruabo illum ordinem, qui in ijs inferendis est seruatus, nec enim is mihi integrè perspectus est.

Exequar hoc capite ea, quæ Pater Ioannes de Brebeuf,

beuf, sequenti quę P. Gabriel Lallement sunt perpeffi.

Primo igitur capto Patri Ioanni de Brebeuf vestes detractę sunt planę omnes totumq; corpus ad plagas contumeliamq; nudatum.

Deinde euulsi radicitus vngues aliquot: Adhęc sub primum suum ingressum in sancti Ignatii vicum certatim fustibus petulantissimo quoque conuerberantur ei dorsum, pectus, latera; cęduntur tibię, ipse adeo vultus crebris pulsatur baculorum ictibus, tam scedum, immanemq; in modum nulla vt corporis pars videretur, quę

quæ vel plagis non hiaret,
vel vibicibus lacerata non
tumeret liueretque.

61. In hoc atroci fustuario,
charissimi sui gregis nec me-
moriam, nec curam posuit
longè optimus hic Pastor;
sed cinctum se Christianis,
quos religione imbuerat,
quique iuxta cum illo capti
fuerant, conspicatus, filij
mei, inquit, hæc in crucia-
mentis lumina cœlo tenda-
mus, mentes animos que ad
Superos attollamus; Deum
nunc quidem arbitrum, ac
testem, paulò post verò re-
muneratores nostrorum,
cruciatuum cogitemus. In

hac

hac
& n
fort
tia
re,
Vest
mei
fort
exan
sup
num
fines
glori
excip
ni: I
Ioan
tus n
cerab
nostr

hac, quam suscepimus, fide,
 & religione occumbamus
 fortiter, & à Diuina clemen-
 tia speremus constanter fore,
 suis vt stet ea promissis.
 Vestri me maior lōgè, quàm
 meimet tangit miseratio; at
 forti, obfirmatoque animo
 exantlate pauxillum, quod
 superest corporis afflictatio-
 num; vnà cum vita mortali
 finem cæcipient, non capiet
 gloriosa merces, quæ illas
 excipiet. Subdunt Christia-
 ni: Echon (id nomen Patri
 Ioanni indiderant) dum ar-
 tus nostri, atque corpora la-
 cerabuntur in terra, mentes
 nostræ hærebunt cœlo de-
 fixæ;

fixæ; supplica pro nobis tu
 Numini; ipsum nos inuocare
 non desistemus, quoad spi-
 rabimus.

2. Nonnulli ex Huronibus,
 qui olim ab Itraqueanis capti
 fuerant, inque horum mores
 immigrauerant, & Christia-
 næ religioni iam pridem in-
 fensi infestique erant, ex-
 canduere, viso Patrem Io-
 annem de Brebeuf tam fi-
 denter, tanta verborum li-
 bertate, tamque solutâ sui
 ipsius curâ metuque animo
 in toties, tamque cruciabi-
 liter ingeminata diuerbera-
 tione loqui. Quare nouo
 prorsus atque inusitato sup-
 plicij

plicij genere illum excru-
 ciant. Erat autem id e-
 iusmodi. Sub axillas dex-
 tram, sinistramque, atque
 ad lumbos admovent igne
 candentes secures; ex ijs e-
 tiam collare fabricantur, at-
 que illo, Patris ceruices, ac
 iugulum innectunt. Quo
 fiebat, vt quoties corporis
 partem aliquam mouebat,
 toties nouum ipse sibi pro-
 crearet dolorem. Cum e-
 nim antrorsum sese incli-
 nabat, secures à tergo pen-
 dulæ, quæ ignem induc-
 rant, humeros vndique
 adurebant acerrimè.

Quod

Quod si huius cruciatus declinandi mitigandive gratia erecto vertice sese aliquantisper recurvaret, pectus haud paulò inclementius ab allambentibus, incumben-
tibusve securibus vstulabatur. Consisteret ipse æquata corporis mole neutram in partem pronus, tum enim vero tormentorum duplicabatur sensus, cum quotquot erant appensæ secures, ea ratione ac situ corpus con-
tingerent, contactuque vrent.

63. Non stetit hic sævities carnificum sed ingeniosa in tormenta, aliud super aliud

com-

co
de
qu
far
gur
cen
cru
dun
que
A
hæc
imn
omn
nem
clam
mer
quan
tores
bat.E

comminiscitur. Neſcunt ij
de corticibus cingulum, id-
que pice ac resina farciunt;
farto medium Patrem cin-
gunt, ac subinde illud ac-
cendunt, totumque corpus
crudelem simul ac miseran-
dum in modum vrunt, tor-
quentque.

At Christi athleta perfert
hæc Marpesiæ cautis instar
immotus, ac veluti sensûs
omnis flammæ inter & ig-
nem expers, nullum edit,
clamorem, sed profundo
mersus silentio hæret ali-
quamdiu, quod quidem tor-
tores ipsos in stuporem da-
bat. Erat haud dubiè id tem-

F poris

poris mens eius in Deum absorpta.

Vt vero ad se quasi somno exitus redijt, aggressus est ad salutis monita tum Ethnicis, tum vel maxime Christianis, qui capti attinebantur, eiusque miserebantur, impertienda.

64. At impij carnificēs pio Patris studio efferati, os ipsi arctè ocludunt, impedituri quò minùs de Deo verba facere pergeret. Insuper nasum ipsi defecant, ac præterea labia auellunt discerpuntque. Verum enimvero manans è corpore cruor, haud paulò vocalior erat ip-

lis

lis
est
ce
su
re
fid
tre
lin
Nu
acc
ger
ter
in
do

ro,
ins
uit
sup

sis labris. Cumque nondum
 esset cor auulsum, sed in la-
 cerato, laniatoque corpore
 suum etiam tunc imperium
 retineret generosus animus,
 fidele ipsi obsequium ad ex-
 tremum usque anhelitum,
 lingua præstabat, quâ grates
 Numini de ipsorum quoque
 acerbitate suppliciorum a-
 gendo, quâ Christianis po-
 tentius, quàm alias unquam
 in omni vita animos adden-
 do.

Vbi diu, multumque fer- 65.
 ro, & igne in hanc innoxiam
 insontemque victimam defæ-
 uitum est, placuit & aquæ
 supplicio torquere. Erant,

vt suprâ demonstratum est, inter Carnifices nonnulli Hurones, iam pridem ab Iraquanis bello capti, pridem sacris infensi ritibus, qui cùm olim fuissent in Huronia rerum Diuinarum cognitione satis imbuti, ea scurriliter, atque impiè, re ipsa quidem in luculentius Patrum decus, maioremque honorem, at simul in suam abuti perniciem sunt orsi, hac, quam horrens commemoro, ratione.

66. In ludibrium sacri baptismatis, quod Pater Ioannes de Brebeuf media inter tela glandiumque imbres, tam
 eximia

eximia cum charitate im-
 pertierat, nouo sanè, atque
 cruciabili baptisimi genere,
 illum lustrare sunt aggressi;
 aqua videlicet feruente eum
 à vertice ad calcem perfude-
 runt, idque non semel, aut
 iterum, sed tertio; nec sine
 impijs sarcasmis. Te, inquit,
 bant infelices illi, baptiza-
 mus, vt cœli potiaris beati-
 tate; absque enim bono ba-
 ptismo nequit æterna com-
 parari salus. Alij cum sub-
 fannatione addebant: te e-
 nimuero pro amico tracta-
 mus, quando futuri sumus
 causa summæ tuæ inter su-
 peros felicitatis. Nobis ob

tam præclara officia gratias
dic, & habe, quantò plus e-
nim perpetiere, tantò te
Deus tuus ampliori merce-
de mastratum ibit.

67. Patris corpus diuexabat
grauiter quidem aquæ bul-
lientis affusio, at longè gra-
uiùs animum afficiebant
voces impiæ. Nihilominus
quantò crudeliùs cumula-
bantur tormenta, tantò im-
pensiùs obtestabatur Deum,
ne ob sua delicta ipse oc-
cæcatus illos Gentiles, qui-
bus ex animo ignoscebat,
flammis æternis addice-
ret.

Iam verè concinere po-
test

test
per
Si m
gne
vict
lebr
quo
nim
non
sem
con
qui
fau
fer
plif
vul
sec

test lætum illud: *transuimus
per ignem & aquam, & induxi-
sti nos in refrigerium.*

Ab aquis reditum ad i- 68.
gnem. Quòd enim heros in-
victus finem invocandi, ce-
lebrandique Numinis, pro
quo cruciabatur, quòdque a-
nimo altissimè insitum erat,
non faceret, eius in os haud
semel titiones, & ex cortice
compactas ingressere tædas,
quibus linguam, palatum,
fauces vstulauerunt.

Diuersas corporis partes
ferro aperuerunt, atque am-
plificando dolori, in hiantia
vulnera ignitas immerferunt
secures.

69. Membranam cranio proximè imminentem barbaric plusquam Scythica auellerunt, & diripuerunt; pedes amputarunt, vibrata quoq; in mandibularum vnam securi, eam in duas diffiderunt partes.

Viuo etiam nunc, & spiranti euulsum cor, aperto supra pectus aditu, quò feri anthropophagi vesci nõ dubitarunt, calentemque sanguinem è pectore affatim saturientem sacrilega manu exceperunt, hauseruntque. Feminum carnem prorsus omnem ad ipsa vsque ossa rescuerunt, auelleruntq; &

& eius in oculis (prò feros homines, si tamen homines) prunis affatas esitauerunt.

Hæc omnia tormentorum 70. genera pertulit P. Ioannes de Brebeuf die decima sexta Martij, anno 1648. Tres circiter horas tenuit sæua carnicina; sub quartam pomeridianam è corporis ergastulo migravit generosus animus ad capeffendam victoriæ palmam.

Illud non prætereundum, 71. quod iam iam reuinciendus ad columnam, quæ & memoratorum certaminum palestra, & vitæ meta ex destinato futura erat, in genua

procubuerit, columnā brachij strinxerit, eamq; tenerimè, ceu pignus atque arthram felicitatis æternæ dissuauitatus sit, non sine precibus feruentissimis, quas tamen abrumpere coëgit impia tortorum crudelitas.

CAPVT VII.

P. G A B R I E L

*Lallement cruciatur**seuissimè, occumbit**fortissimè.*

72.

PLeraq; omnia cruciatuum genera, quæ exhausit

hausit Pater Ioannes de Brebeuf, fuere & Patri Gabrieli Lallement exantlanda, atq; insuper alia nonnulla.

Fuit enim & ipse primùm vestibus nudatus. Deinde fustibus ea, qua Pater de Brebeuf, sæuitie contusus. Postea euulsi vngues. Præterea appensæ, applicitæque secures igne animatæ. Adhæc cingulo ardente succincti renes. Et quia dum immanissimè discruciabatur, perinde ac P. Ioannes de Brebeuf de Deo liberè, fidenterque verba faciebat, fuit insuper alter manibus truncatus, alter subulis, ferreisque cuspi-

cuspidibus identidem fodicatus. Septimò aqua præferuida iteratò perfusum, corpus vniuersum, atque octauò passim securibus fissum, laniatumque.

73. Nonò ipsi quoque apertum ferro pectus, & decimò cor exemptum, perque infandam ingluuiem deuoratum. Vndecimò effusus, haustusque sanguis. Duodecimò ei, atque Patri de Brebeuf, femora, suræ, brachia carnibus exuta, & in ferales epulas versa. Decimotertiò titiones, facesque ardentes crebrò in os, decimo quartò autem in cicatrices, & plagas

gas secures igne candentes
sæpe sæpius intrusæ.

Hisce supplicijs, quæ ipsi 74.
cum P. Ioanne de Brebeuf
fuere communia, accesserunt
alia. Etenim decimo
quintò effosi fuerunt ipsi o-
culi, atque decimo sextò in
eorum cauum per summam
crudelitatem, ac petulantiam
prunæ ingestæ? Decimo se-
ptimò secundùm sinistram
aurem tam altè infixæ secu-
ris, vt cerebrum prominere-
t. Decimo octauò ac postremò
toties, tamq; barbarè in eum
est igne sæuitum, vt nobis
nō licuerit à vertice ad plan-
tas vllam corporis partem
videre

videre quæ cùm viueret, spiraret, sentiret Pater Gabriel, non fuerit tosta, atque vltia; non linguæ, non palato percipit flamma.

75. Cùm maximè acerbissimèq; vreret ignis, hic Christi pugil, atq; inuictus heros lumina vultumq; cœlo tendebat, manus quandoq; iungebat, atq; ad Deum, quem vt suppetias sibi veniret, suisq; tortoribus veniam, atque impunitatem daret, precabatur, suspiria imo ex corde ducta iactabat.

76. Carnificina eius longè diuturnior fuit, quàm Patris Ioannis de Brebeuf, etenim
à sexta

IN NOVA FRANCIA. III

à sexta hora pomeridiana,
 diei decimisexti Martij, ad
 nonam vsque diei decimi-
 septimi vnum ex alio suppli-
 cium ei adhibitum, conti-
 nuata quindecim horas, diu
 noctuque tormenta; quibus
 vt perferendis parem, con-
 stantemq; adferret animum,
 columnam & ipse suam defi-
 xis humi genibus fuit suauis-
 simè deosculatus, atq; Deum
 ardentissimè deueneratus
 precatusque sibi vti athletæ
 aganotheta ipse, militi im-
 perator vires, atq; robur ad-
 cuncta ea, qua par esset, ani-
 mi firmitate, toleranda sum-
 ministraret. At per carnifi-
 cum

cum sæuam impietatem diu
vacare precibus ei non li-
cuit.

77. Quæ hoc atque superiore
capite commemorauimus, com-
perta habeo omnia ex testi-
bus omni fide dignis, qui,
quæ suismet oculis vsurpa-
uerunt, ea mihi coram re-
censuerunt. Erant autem
& ipsi cum utroque Patre ca-
pti; sed in aliud tempus, &
lanienam asseruati cum es-
sent, locum fugæ, vitæq;
seruandæ sunt
nacti.

CAPVT

CAPVT VIII.

*PATRIS IOAN-
nis de Brebeuf, & Pa-
tris Gabrielis Lallement
corpora terræ man-
dantur.*

SEd tandem horrificæ 70.
narrationi, commemo-
randæque portentosa
huic crudelitati finem im-
pono; quandoquidem om-
nia horum Christi pugilum
membra, immortalis gloriæ
dotibus condecorabuntur;
suppliciorum, quæ tam for-
titer pertulerunt, magnitu-
do,

do, mensura eorum felicitatis erit, & iam Coelitum quiete fruuntur, atque in omnium aeternum perfruentur beati, felicesque.

79. Hæc pretiosa lipsana condidimus vigesimo primo die Martij, qui dies Dominicus erat; verbis exequi non possum, quam singulari animorum sensu fuerimus in eos supremo hoc functi officio. Equidem vniuersi, qui iustis funebribus interfuere, tam iucunda animi voluptate sunt perfusi, tamque tenero pietatis sensu delibuti, neminem, vt sciam, qui consimile mortis genus sibi non exoptat.

exoptauerit potius, quam
 vel exhorruerit, vel formi-
 darit, & qui se terque qua-
 terque beatum non censue-
 rit, quòd eo in loco con-
 sisteret, quò fortè pauculis
 diebus post obuentura ei es-
 set felicissima fors, vitam,
 sanguinemque ea in causa
 profundendi. Nemo vnus
 est inter nos repertus, qui
 sibi imperare potuerit, vt
 Deum ijs propitiare stude-
 ret; sed cogitationes no-
 stræ ad supremas illas im-
 mortalium sedes, in quas
 eorum animas esse iam rece-
 ptas non dubitabamus, con-
 tinuò rapiebantur. Verum

ut ut sit, à Diuino Numine
 supplicibus votis contendo,
 ut quod ipsum de nobis in
 arcano suo consilio statuit,
 id totum seu viuendum di-
 utius, seu consimili lethi ge-
 nere nobis moriendum sit,
 fiat.

CAPVT IX.

INDICANTVR
nonnulla de Patris Ga-
brielis Lallement vita,
ac moribus.

80.

Pater Gabriel Lallement
 vltimus quidem in are,
 nam descendit, è pri-
 mis

mis tamen palmis ad se rapuit vnā. Ille, inquam, qui non nisi semestri antè in has oras perlatus erat, cecidit primas inter victimas, quibus in Christiani Nominis, religionisq̄ue execrationem perlitatum est.

Pluribus abhinc annis à 81.
 diuino Numine cum lachrimis, & singultibus depoposcerat id gratiæ, vt in hunc vltimum mundi angulum amandaretur, etsi habitu corporis esset admodum delicato, nec alijs viribus, quàm quas diuina manus, tum patiendi pro Salvatore Christo cupiditas sufficiebat; quæ quidem

quidem quàm ardens, quàm sincera, quàm æquis librata ponderibus fuerit, docet ipsius Patris Gabriëlis chirographum, quod ab eius obitu reperi, quodque exhibet rationes, quibus rationibus adductus vehementer adeò desiderauerat sese totum hisce Missionibus impendere. Verba illius admetior.

32. Eæ rationes, mi Deus, & saluator sunt. Prima vt me tot nominibus, quibus tibi sum obstrictus, exoluam. Si enim omnibus tuis voluptatibus, tuis honoribus, tua sanctitate, tuis gaudijs, tua vita te abdicasti, hæcque uniuersa

ver
mis
rere
rati
hæc
ijcia
nim
qua
run
ama
quod
mih
S
null
pell
hol
face
ni s
gnit

versa insuper habuisti, vt me
 miserum in libertatem asse-
 reris, an non est plus quàm
 rationi conueniens, vt & ego
 hæc exemplo tuo à me pro-
 iiciam, pro salute illarum a-
 nimarum, quas ducis tuas?
 quæ tuo tibi sanguine stete-
 runt? quas ad mortem vsque
 amasti? de quibus dixisti,
quod uni ex minimis meis fecistis,
michi fecistis?

Secundo. Quamquam me 83.
 nulla grati animi ratio com-
 pelleret, ad hæc mei ipsius
 holocausta tibi facienda,
 facerem nihilominus, om-
 ni studio, expendendo ma-
 gnitudinem adorandæ tuæ
 maiæ.

maiestatis, tuæque infinities
 infinitæ Bonitatis, dignæ v-
 tique, vt quis se in tuum ob-
 sequium, victimam immo-
 let, seq; ipsum feliciter per-
 dat, quò fideliter expleat id,
 quod tuæ de se voluntati, at-
 que particularibus instin-
 ctibus, quibus in maius diuinæ
 gloriæ incrementum, eius
 tu mentem impellere digna-
 ris, arbitratur esse consenta-
 neum.

34. Tertiò. Quandoquidem
 adeo fui infelix, vt tuam of-
 fenderem Bonitatem, ô mi
 Iesu! æquum est, vt tibi per
 insolita supplicia faciam sa-
 tis, atque idcirco mearum
 par-

partium est, per omnem reliquam vitam in tuo conspectu incedere corde contrito, & humiliato, in eorum peccatione malorum, quæ prior pro me pertulisti.

Quarto: Sum propinquus, matri, sororibusque obstrictus, in eosque misericordie tue vim, ut derivare contendam, iura me pietatis compellunt. O Mi Deus! ne, amabo, permiseris unquam, ut quisquam de hac familia, quam tanto persecutus es amore, pereat in tuo conspectu, inque illorum censum veniat, qui te execrationibus, ac diris in omne lacer-

85.

istod

G

sent

sent æuam. Sim ego pro ijs
 succedanea victima: quoniam
 ego in flagella paratus sum, hinc u-
 re, hinc seca, ut in æternum par-
 cas.

36. Quintò. Imò, Iesu mi, &
 amor mi, necesse est, ut san-
 guis tuus æquè pro barbaris,
 ac pro nobis fusus, in eorum
 salutem re ipsa cedat, est que
 hæc causa, ob quam tuæ gra-
 tiæ me commodare, atque
 pro ipsis hostia, cadere
 volo.

37. Sextò. Conuenit, tuum ut
 nomen adoretur, tuum ut
 imperium per omnes orbis
 nationes extendatur, meam
 que vitam impendam, ut ex
 hostis

hostis tui, satanæ seruitute
 miseris hæc animas, quæ
 tibi, & sanguine, & vitâ ste-
 terunt, eripiam, ac vindi-
 cem.

Septimò denique. Si ra- 88.
 tioni conuenit, vt mortales
 inter vnus aliquis amore
 compellatur, ad velifican-
 dum hac in re Christi Iesu
 desiderio, cum centies mil-
 le vitarum, si tot illi forent
 discrimine, cumque iactu-
 ra omnium, quæ naturæ iu-
 cundissima, gratissimaque
 accidunt, neminem repe-
 ries, qui pluribus quam
 tu nominibus ad hæc
 talia sit obligatus.

Expergiscere igitur anima
mea, perdamus nos ipsos
sanctè, hac vt voluptate sa-
cratum Christi Iesu cor de-
mulceamus. Promeretur id
ipse; nec potes id declinare,
nisi erga ipsius amorem in-
grata viuere, morique ve-
lis.

89. Hæ sunt rationes, quæ il-
lum ad hæc exciuerunt loca,
vt vnà nobiscum in media
barbarie mortem oppete-
ret. Eo nihil integrius, cum
& in prima adolescentia re-
bus perituris nuncium mise-
rit, & illis vndeviginti annis,
quos in Societate traduxit,
tantam habuerit conscien-
tia

anima
 os ipsos
 otate fa-
 cor de-
 retur id
 clinare,
 rem in-
 que ve-

quæ il-
 it loca,
 media
 ppete-
 s, cum
 ntia re-
 n mise-
 annis,
 duxit,
 scien-
 tia

IN NOVA FRANCIA. 125

tia nitoris rationem, mini-
 ma ut umbra non dico pec-
 cati, sed cogitationum huic
 affinium, criminisq; exper-
 tium, ei ad nihil aliud, quam
 ad sese arctius cum Deo co-
 pulandum famularetur.

Post suum ad Hurones ad- 90.
 ventum, tam acri studio a-
 nimum ad linguam, si qua
 sub coelo est, in amoenam cō-
 discendam appulerat, iam-
 que tantum in ea promoue-
 rat, ut non amplius dubita-
 remus, quin eius operâ his
 in regionibus ad suæ diuinæ
 gloriæ augmentum uti desti-
 nasset Deus. Eius charitas,
 nullum reperiebat discrimē

inter sublimes disciplinas, quæ illum ad id loci occupauerant, interque aculeatas linguæ barbaræ difficultates; quæ certè nil habet, quod ad se pelliciat, nisi quid venustatis, vt ex ea emicet, amor addat salutis alienæ. Non est in minimis harum regionum molestijs ponenda difficultas, quam necesse est persentiscat is, qui illud idioma sub ipsa ætatis annum trigesimum nonum repuerascens condiscere adlaborat.

91. Demum breuissimo illo tempore stadium decucurrit, è carceribus ad metas per-

per
de e
que
præ
lixif
posu
Chr
voti
enti
ratu
T
dum
hon
num
ortu
men
illan
tinx
fiore

peruenit; atq; spem, quam
 de eius industria, laboribus
 que mortales iuxta ac superi
 præceperant, impleuit pro-
 lixissimè, vitam pro Deo
 posuit, atque hic locorum
 Christi I E S V crucem tot
 votis quæsitam reperit, cru-
 entis eius insignibus purpu-
 ratus.

Tametsi deserendo mun- 92.
 dum, vna deseruerit spem
 honestarum sanè conditio-
 num, ad quas suus illum
 ortus eduxerat, possum ta-
 men ex vero affirmare, togā
 illam, quam suo sanguine
 tinxit, esse sexcenties pretio-
 siorem omni ostro, omnibus
 G.4 hono-

honoribus, quos ei mundus polliceri potuisset.

In vitales auras editus est Parisijs, 30. Octobris, anno 1610. Societati nostræ nomen dedit. 24. Martij anno 1630. In eâ gloriosè occubuit 17. Martij huius anni 1649. Hurones illi Atirontam dixerunt nomen.

CAPVT X.

DE P. IOANNIS
de Brebeuf in Huroniã

duplici profectiõne, miris

visis, et amore

diuino.

Erat

Erat P. Ioannes de Bre- 93.
 beuf à diuina mente,
 ac prouidentia in pri-
 mum Huronum Apostolum,
 inque primum, qui è Socie-
 tate nostra huc pedem in-
 ferret, lectus; qui quidem
 suam spartam ita strenuè cu-
 rauit, & cum ne vnus qui-
 dem ex hisce siluestribus
 hominibus Dei nomen, aut
 numen inuocaret, tam feli-
 cem ijs nauauit operam, vt
 priusquam vita ipsi per tam
 exquisitos cruciatus eripere-
 tur, septem propemodum
 millia Christiano lauacro
 abluta, Christi que Iesu cru-
 cem vbique fixam, & ado-
 ratam

G s

ratam

Erat

ratam in regione, quæ ab orbe condito nulla Dei Hominiſ notitia tineta erat, ſuis uſurpârit oculis.

94. Fuit in nouam Franciam anno 1625. à R.P. Petro Cottono ablegatus, proque primo ſui tirocinij argumento, ac ſpecimine, hiemem errando per ſyluas, cum viciniſ Kebeco monticolis tranſegit, ubi multorum patientium materies non defuit, exſpectanti æſtatem anni 1626. quâ huc ad Hurones aſcendit. Harum barbararum linguarum difficultates deuorauit ſucceſſu tam proſpero, ut uideretur non niſi ad

ad hasce natus factusq; gen-
tes.

Indolem, natiuumq; ge- 95.
nium ad horum populorum
viuendi rationem ita exegit,
ac moderatus est, se omni-
bus omnia faciens, quò om-
nes Christo lucrifaceret, vt
vniuersorum ad se animos
raperet, vnice amaretur ab
omnibus. Sed dum ita pul-
chre se dant initia, Galliam
anno 1629. ab Anglis earum
terrarum tunc potitis, & Fi-
dei Catholicæ præcones so-
lum vertere compellentib⁹,
repetere fuit coactus. Verū
ipsis quoq; Anglis postmodū
iniqua eorundem locorum
posse.

possessione deturbatis, eodē postliminio reuersus Pater anno scilicet à Partu Virginis 1634. aſta rursus hie-
me Kebeci, iam linguæ probè peritus, plenusque spebus hæce gentes in sempiternæ salutis semitam adducendi.

96. Erat ad tantas spes opus viro omnibus absoluto numeris, & insigni præsertim vitæ sanctimonia conspicuo. Hæc animi decora in se ipse non videbat, videbant autem, atque admirabantur quotquot ipsum nouerant; virtutum eius splendori deerat nihil, videbanturque esse in eius natura insitæ, atque
innatæ.

innata; quamquam, si ea
 quæ in intuentium oculos
 incurrebant, contenderes
 cum ijs, quæ animo condita
 studiosè celabantur, hæc
 summi, illa propemodum
 nihili facturuses; tam pre-
 tiosis nimirum Thesauris
 mentem ipsius locupletabat
 in dies munificentissima Dei
 manus.

Per sæpe Christi Domini 97.
 nostri species ipsi, aliàs læ-
 tior, & Beatos inter coruscā-
 tis, plerumque verò tristior,
 & vel crucem baiulantis, vel
 eidem affixi, oblata fuit.
 Quæ res tantam in animo
 eius excitavit cupidinem, a-
 cerbif-

terbissima quæque pro No-
mine I E S U exantlandi, ut
quidquid tandem molestia-
rum, dolorumq; sustineret,
id totum nihil esse duceret;
quin etiam infelicem suam
deploraret sortem, quòd cre-
deret se nihil vnquam tole-
rasse, nec dignum haberi,
qui pro Deo suo quidquam
pateretur.

98. Cælorum quoque Regi-
næ aspectu frequentissimè
fuit recreatus; quæ in eius
plerumque pectore succen-
debat desiderium patiendi,
sed cum adeò liquidis volu-
ptatibus, cumq; tam prono
in diuinū arbitrium studio,

ut

vt pluribus deinceps diebus
in altissima pace, diuinæque
magnitudinis sensu quodam
admirabili acquiesceret.

Anno 1640. cuius integrâ 99.
hiemem transegit in Missio-
ne Nationis, quam Neutram
vocamus, eius in conspectû
se dedit prægrâdis crux, quæ
ex Iraquania aduentare vi-
debatur. Id Patri, qui viæ co-
mes ibat, manifestavit, eiq;
nonnulla de conspectæ Cru-
cis adiunctis sciscitanti id
vnum respondit, Crucem il-
lam adeò vastam fuisse, vt
excipiendis nobis omnibus,
qui his in oris agitabamus,
par fuerit.

Iussus

100 Jussus erat hæc talia, quæ vim naturæ excedebant, scriptis mandare, & quidem si non omnia posset, ea saltem in tabulas referre, quorum reminisci poterat facilius; magna siquidem, & per frequens illarum copia erat, curaque perpes salutis proximorum vix locum dabat aliquid interdum commentario raptim consignandi.

101 Subijcio duo postrema, quæ in eius ego codicillis reperi: magna inquit, crucum copia meo obtutui sese obiecit, quas omnes amplexabar cupidè, ac libenter. Nocte in sequente precationi insistès, meque

meq; diuino arbitrio dedens
 cum his dictis: *Fiat voluntas
 tua Domine; quid me vis facere?*
 exaudio vocem ingeminan-
 tem; *Tolle lege.* Orto die ac-
 cepi in manus libellum de
 Imitatione Christi, ac fortui-
 tō incidi in caput inscriptū:
de regia via S. Crucis. Exinde
 in animo quietem magnam,
 tranquillitatemque sensi, vbi
 materies alluxit, quidpiam
 in Dei causa perpetiendi.

Sub vesperum, dum pre-
 cibus vaco, mentis oculis
 conspicio meam, omniuna-
 que nostrorum Patrum ve-
 stes maculis sanguineis a-
 sperfas; quod quidem mihi
 non

non vulgarem admirationem attulit.

102 Quid hæc portenderint, nobis haud constat. An forte tot crucibus, cruentisque notis præmonstrare voluit, Deus, se idem in nos collaturum gratiæ munus, quò optimi illius Patris merita remuneratus est, Nosque sanguine nostro sacrosanctas suas leges sancituros esse? Id quidem nos iam latet, interim castissimis illum precibus obtestamur, vt sua ter sancta voluntas ad extremũ usque agonem in nobis expleatur.

103 Bonus hic Pater tanto diuina

I
uina
dio,
ante
num
rit a
vita
no
por
tum
pera
Com
stau
I
men
que
cen
Chr
biss
di.

uinæ gloriæ rapiebatur studio, vt vndecim, & amplius ante obitum annis, sese nuncupato voto obstrinxerit ad omnia per reliquum vitæ perferenda, quæ diuino honori propagando opportuna censeret; quod votum quotidie, dum sacris operabatur, ipso sacrosanctæ Communionis tempore instaurabat.

Postea loci in eius ephemeridibus nihil reperio frequentius, quàm, quibus succendebatur, desideria pro Christi I E S V honore acerbissima quæque perferendi. Hinc ita scripsit ipse:

Sentio

Sentio me vehementer impelli ad moriendum pro Christo. Qui quidem impulsus ipsos octo, decemque dies continuos perpeti æstu tenebat. Demum ut se Deo victimam penitissimè consecraret, utque sanctius optatissimam Martyrij horam occuparet, votum edidit conceptissimis huiusce verbis.

105 *Quid retribuam tibi Domine mi IESU, pro omnibus quæ retribuisti mihi? calicem tuum accipiam, & nomen tuum inuocabo. Voueo ergo in conspectu Patris tui sanctique Spiritus, in conspectu sacratissimæ Matris tuæ, castissimique eius sponsi Iosephi; coram Angelis,*

IN NOVA FRANCIA. 148

gelis, Apostolis, Martyribus, sanctisq; meis parentibus Ignatio, & Francisco Xaverio; voneo inquam tibi Domine mi IESU, si mihi unquam indigno famulo tuo martyri gratia misericorditer à te oblata fuerit, me huic gratia non defuturum, sic ut impostherum licere mihi nunquam velim, aut qua sese offerent moriendi pro te occasiones declinare (nisi ita fieri ad maiorem gloriam iudicarem) aut iam inflictum mortis ictum, non acceptare gaudenter. Tibi ergo Domine mi IESU, & sanguinem, & corpus, & spiritum meum iam ab hac die gaudenter offero, ut pro te, si ita dones, moriar, qui pro me mori dignatus es.

Fac,

142 DE REBUS GESTIS

*Fac, ut sic viuam, ut ita mori
tandem me velis. Ita Domi-
ne, calicem tuum accipiam, &
nomen tuum inuocabo. I E S V
IESV IESV.*

106 In eius necem sæpe con-
iurarunt alieni à nostris sa-
cris. Si qua calamitas patriæ
incubuiſſet, iactabant Iesui-
tas illius eſſe auctores, & qui-
dem principem ipſum E-
chon.

Si quãdo peſtilentia graſ-
ſabatur, atq; infeſta lues vi-
cos depopulabatur, crede-
bant, Echon ſuis magicis
carminibus Orco euocaffe,
Cacodæmones, cum quibus
etiam illum habere comer-
cium

cium ferebant. Fames non
 nisi ex eius Imperio ingraue-
 scebat. Bello infelicibus au-
 spicijs gesto persuadebant il-
 li sibi, Echon esse suorum
 consiliorum proditorem, cū
 hostibus clandestina misce-
 re colloquia, ab ijs munera
 ad patriam prodendam ac-
 cipere, alia mente ex Gallia
 non venisse, quā v̄t omnes
 populos, quibuscum age-
 bat, suis eijceret sedibus, sua
 spoliaret libertate; religio-
 nis Christianæ propagandæ,
 Huronumque salutis pro-
 mouendæ studium obtentui
 esse, suos iugulos re ipsa peti-
 ab illo.

Verbo

107. Verbo, nomen Echon aliquot annorum decursu, tam infausti ominis, tamque exitiale habitum fuit, ut eo ad territandos infantes uti aliquamdiu consueverint; crebro etiam ægris persuasum fuerit, aspectum ipsius esse illum ipsum dæmonem, à quo fascinati essent, & qui tela mortifera eiacularetur. At cum nondum illuxisset dies, quæ eum perimi oportebat, omnes, quæ in illum eudebantur machinationes, aliud efficiebant nihil, quàm ut de suam in Deum fiduciam magis, magisque roboraret ipse, & quotidie videtur

ueret

veret more hostiæ neci de-
stinatæ, quam etsi peropta-
bat ipse, accelerare tamen
haud licebat.

Christus Servator sapius 108
illi demonstravit, nos à se
defendi, ac protegi, & quidē
in nos stygem furere, sed
pro libidine rabiem exone-
rare non posse. Anno 1637.
cum totâ provinciâ ad ne-
cem, cædemque deposcere-
mur, perinde ac si nobis au-
ctoribus invaluissent morbi
contagiosi, qui vbiq; mor-
taliū strages edebant, grex
dæmonum aliquoties sese il-
li ostentavit, nunc quidem
sub simulachro virorum fu-

H

ren.

rentium, alias verò instar
 monstrorum terrificorum,
 adeoque leonum, ursorum,
 equorumq; indomitorum,
 quæ iam iam in illum factò
 agmine invasura videbãtur.
 Sed nil omnino spectris illis
 mouebatur suæ anchoram
 spei in Deum defigens: In
 me aiebat, peragite, quid-
 quid statuit Numen, absque
 enim illius nutu ne capillus
 quidem de capite meo deci-
 det. Ad hæc verba, stygiarũ
 imaginum caterua momen-
 to dilabebatur.

109 Videbat alias Mortem ma-
 nibus post tergum ad colum-
 nam iuxta se reuinctis, quæ
 furioso

furiſo impetu in illum ir-
ruere nitebatur; at cūm vin-
cula, quibus conſtricta erat,
diffringere non poſſet, ad pe-
des eius imbellis, infirma,
procumbebat.

CAPVT XI.

COMMEMO-
rantur alia de Patris
Ioannis de Brebeuf viſis
mirificis.

ANno 1640. cūm ver- 110
ſaretur in Gente Neu-
tra, alio quodam in
veſperum vergente die, di-
xit ē Patribus noſtris vni,

mortem instar cadaueris
 carnibus exuti, ac solis hæ-
 rentis ossibus, sibi conspe-
 ctam. Cumque ignoraret,
 quid ea res præsignificaret,
 haud parùm miratus est, vbi
 sub diei sequentis diluculum
 amicorum vnus, centurio
 oppidi, in quo colebant, ijs
 recensuit, non neminem ex
 impijs Huronibus nomine
 Aoenhokoni, qui recens in
 eam prouinciam aduenerat,
 atque à suæ Gentis primori-
 bus ablegatus fuerat, coë-
 gisse senatum, munusq; no-
 uem bipennium (habentur
 eæ in his locis magno pretio)
 obtulisse, vt nostros Patres
 truci-

trucidarent, & ne ea, quæ hanc eadem consecutura erant, in Hurones deuoluerentur. Hæc consultatio per totam noctem tenuerat. Sed primipili Nationis Neutrius in parricidale scelus consentire detrectarunt.

Hanc in Deum fiduciam 111. hauriebat ex oratione, in qua sæpe diuina patiebatur, vel vno verbo duarum horarum materiæ subministrante, non quidem intellectui, cuius torporem ipse identidem incusabat, sed voluntati, in qua mirificos sanè effectus progignebant arcana Fidei Mysteria, quibus adherebat

H 3 bat

bat ipse magna cum tranquillitate, amore, voluptate. Quamuis autem facillimè, suavissimeque in Deo conquiesceret, sese tamè ad pre- cationem non minùs studio- sè parabat, quam viæ hester- ni tyrones.

112 Cum per diurnas occupa- tiones ei non liceret tan- tum temporis orando Deo impendere, quantum libe- bat, consuetam ipse surgen- di horam occupabat, sum- mo manè confurgens; quan- tumvis solitus quotidie sit pre- cationem in multam no- ctem producere, quoad la- boribus, vigilijsq; fesso cor- puscule

pufculo paxillum quietis
 indulgere coactus, & dura
 humo recubans, nulla veste
 exuta, in substratum, quem
 fors obtulerat, truncum aut
 cremium, quod ei vicem
 cervicalis erat, caput decli-
 nabat; nec plus ipse quie-
 ris, aut somni indulgebat
 corpori, quam metus offen-
 dendi Numinis impera-
 bat.

Memorat in suo ipse com-
 mentario, se omnibus exso-
 lutum sensibus corporis, in
 extasin raptum cum Deo in-
 time coniunctum, eumque
 stringendo amplexatū fuisse.

H 4

Alias

Aliàs refert, totum suum cor in Deum fuisse vehementi amoris impetu absorptum, qui quidem amor præcipuè ferebatur in Christi Domini sacratissimam personam, in- que Christum patientem.

114 - Percrebrò sentiebat hunc amorem atque ignem suo in animo gliscere, in dies vehementius accendi, atque omnem à naturà instam scori- am, quò splendidius nitere- ret aurum Diuinæ gratiæ, detergere.

115 - Ferijs Pentecostes anni 1640. cum de nocte coram augustissimæ Eucharistiæ Sa- cramento preces funderet, subito

I
sub
cinc
circ
inne
exu
den
flam
res
qua
E
Chr
alij
mul
spee
quo
der
cell
rati
imi
1641

subitò vidit se magno igne,
cinctum; qui omnia quidem
circulatim accendebat, sed
innoxius; nam urebat, nil
exurebat; eo autem igne ar-
dente, sensit suo in animo
flammas amoris ardentio-
res excitari, quam aliàs vn-
quam.

Beatissima Dei Parens, 116
Christi Nutritius Iosephus,
alij Diui, ac Coelestes Genij
multò creberrimè sese illi a-
spectabiles præbuerunt. Vsu
quondam venit, sibi vt vi-
dere videretur montem præ-
cellsum sanctis Virginibus ea
ratione circumfessum, vt ab
imis radicibus ad supremum

fastigium, Virginum illarum
chori sensim in arcibus co-
irent, ac demum desinerent
in Monadem, quæ ipsam
Christi Genitricem montis
vertici insidentem referebat.

117 Nonnunquam solus in-
tuitus vestium, quibus ami-
ciebatur cœlorum Impera-
trix, solæque fimbriæ ex ve-
stibus eius defluentes tanto
splendore illum perstringe-
bant, vt oculos altiùs tollere
non sustineret, veritus ne op-
primeretur immensa vi lu-
minum, quibus virgo Mater
coruscabat.

At non erant hæc illa, quæ
postulabat, beneficia, cum

reuera

reuera nunquam eorum cupido illum incefferit. Tamque sedulo ea occultabat, ut ne verbulo quidem quidquam de illis mortalium ulli indicauerit, praeterquam ijs, quibus ut omnes animi recessus panderet, lege tenebatur.

Quem ex ijs identidem referrebat, fructus erat, sui maior demissio, diffidentia de seipso, sui infra omnes domesticos aestimatio, abiectioque, & denique timor, ne sibi à dæmone imponeretur. Et ut eius mentem ita collustrarit Deus, ut in procul posita, inque ipsa alieno-

alienorum animorum adyta
penetrare potuerit, ijs tamen
luminibus vite cursum haud
moderabatur, sed illis dun-
taxat, quæ & diuina fides, &
obedientia accendebat.

CAPVT XII.

DE P. IOANNIS

de Brebeuf excellenti

*obedientia, et) animi
demissione.*

119 **C**ontigit vt die quodã
quærenti ex Christo
Saluatore, *Domine quid
me vis facere?* responderit
Chri-

Christus: *Vade ad Ananiam,*
& ipse dicet tibi quid te oporteat
facere. Post id temporis ita
 roboratus fuit in ijs, quæ iam
 antè conceperat, propositis,
 nullâ scilicet se agendorum
 norma, præterquam obedien-
 tiâ vsurum, vt verè, & Ro-
 mano more pronunciare
 possim, hanc in eo virtutem
 fuisse suis omnibus numeris
 absolutam. Ipse siquidem
 in Moderatore solum Deum
 spectare; suum eidem pectus
 nudare, eundem in mentis
 arcana omnia simplicitate,
 puerili admittere, ad omnia,
 quæ dabantur responsa, ani-
 mum summè docilem ad-
 ferre,

ferre, omnibus etiam à quibus abhorrebat natura, absque vlla, non dico, tergiversatione, sed etiam cunctatione acquiescere, idq; non externa specie solum, sed intimo ex animo, non nescius illam demum à supremo Numine Obedientiam probari, quæ præter alacritatem operis, pio intellectus, voluntatisque affectu in obsequium properaret.

120 Dicitabat se ad nihil, quàm ad parendum, habilem esse, hancque virtutem sibi esse nativam, & cum nec iudicio multùm polleret, sibi que ipsi regendo par non esset,

IN NOVA FRANCIA. 159

set, se tantum voluptatis ex
obedientia capere, quan-
tum infans, qui cum per æ-
tatem nondum vel ingredi,
vel firma vestigia figere que-
at, gaudet se materno sinu
gestari. *Agnovi in me nullum
esse talentum (ita scripsit an-
no 1631.) tantum primum es-
se me ad obediendum. Mihi
visus sum aptus ad ianuam cu-
stodiendam, triclinium paran-
dum, culinam faciendam. Ge-
ram me in Societate, ac si es-
sem mendicus per gratiam ad-
missus in Societatem. Et om-
nia cogitabo mihi fieri ex gra-
tia.*

Hæc

121 Hæc scribebat, hæc dicebat Pater de Brebeuf. Vir inquam, iudicio sanè quàm limato, ac perpolito, prudentiaque adeo Sanctâ, atque omnibus animi perturbationibus liberâ, vt demiraretur quotidie eius eximiam in negotijs, quæ vel consilio gerebat, vel manu ipse pertrahabat, solertiam, dexteritatemque.

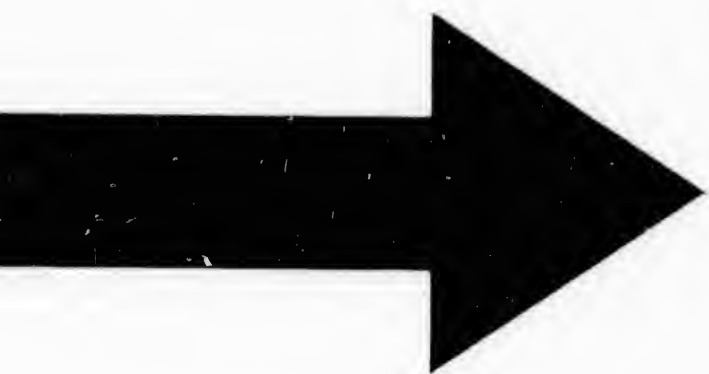
122 Ita demissè de se sentiebat, vt sub sui Religiosi tyrociniij primordia, exitumque, in Coadiutorum Temporalium censum adlegi petierit, se videlicet sacra dignitate ratus indignum, at
verò

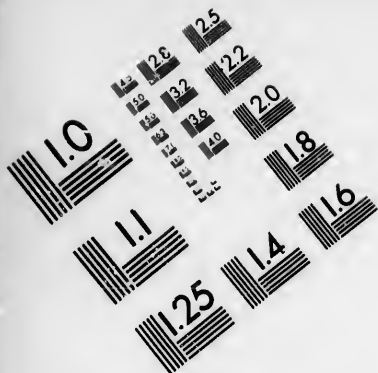
ver
me
tissi
tissi
ties
cessi
per
lica
vole
non
rat
vera
Et cu
Missi
meo
mirab
ration
sibi ve

verò ad abiectissima queque
 mediastinorum munia ap-
 tissimum; quibus etiam sci-
 tissimè perfungebatur, quo-
 ties ea ut capesseret, vel ne-
 cessitas exigebat, vel natus
 permittebat Superiorum, il-
 li ea in re gratiam gratificari
 volentium.

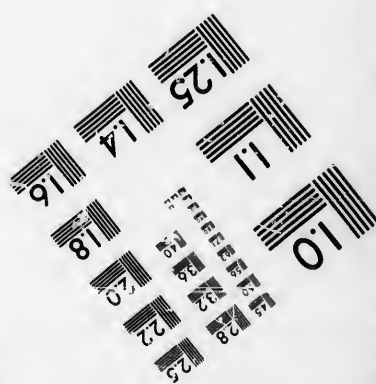
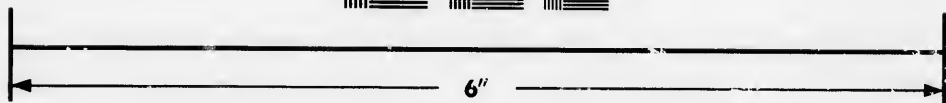
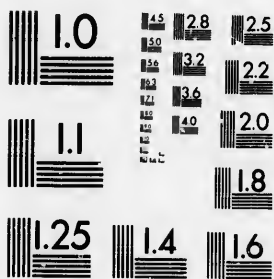
Verùm illum ad maiora 123
 non minus idoneum finxe-
 rat natura, quàm elabora-
 verat virtus, atq; industria.
 Et cum huic ipse præficeret
 Missioni, egoque illi magno
 meo bono subessem, eius
 mirabar, agendi regendique
 rationem, suavitatem, qua
 sibi voluntates demerebatur
 infe-

**IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)**

**Photographic
Sciences
Corporation**

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 372-4503

15
128
32
25
36
22
20
18

10
11

inferiorum, animum in cœ-
 ptis excelsum, & verè heroi-
 cum; in Diuini nutûs exspe-
 ctanda significatione lon-
 ganimitatem, in quibuslibet
 duris, & asperis sustinendis
 patientiam, ardens omnia
 illa, quæ in Dei honorem,
 cessura confidebat, aggre-
 diundi, perficiendiq; studiũ.

124 Animi, quæ illi inerat, de-
 missio, efficiebat, vt maiore
 cum cupiditate, voluptate,
 atque incitatioe naturæ pro-
 pensione ea complecteretur,
 quæ & abiectissima, &
 molestissima erant. Si terrâ
 iter faciendum, grauissimas
 ille sarcinas baiulare, si se-
 cundo,

cundo, aduersus e canali re-
 migandum, à primo dilucu-
 lo ad primas faces remos
 impellere; si cæco vado
 transeundi torrentes, pri-
 mus ille aquam, aleamque
 subire, atque vltimus exire;
 nil seuum frigus, nil gla-
 ciem morari, licet nudas ti-
 bias vreret algor, & omne
 corpus rigeret; primus è stra-
 to surgere, vltimus cubitum
 concedere.

Suas preces de nocte per- 125
 soluebat, & quisunque tan-
 dem languor membra tene-
 ret, quantumcumque lassit-
 tudine grauia genua succi-
 derent, confecto nimirum
 itinere

itinere per loca præcipitijs
 horrentia, & robustissimis
 quibusque ferè desperationem
 adferentia; quocunque
 labore, triginta etiam dies
 continuatò defatigata mem-
 bra quietem suaderent, ipse
 nihilominus omnia quæ re-
 gulis nostris præcipiuntur,
 non indigentius perage-
 bat, quàm qui otio abun-
 dat, viribusque integris est.
 Nec ullam piarum actionū,
 quas sponte susceperat ob-
 eundas, prætermittebat un-
 quam, nisi à grauissimis, ac
 plurimis negotijs, toto die
 districtissimus.

126 Nonnunquam etiam illud
 vsur-

vsurpare solebat, esse nobis
 interdum congregiendū cum
 hominibus, noctu cum Deo
 colloquendum; hunc quip-
 pe in finem esse ab vniuersi
 Architecto diurni, noctur-
 niq̄ue temporis dispensatas
 vicissitudines. Illud in om-
 nibus, quos suscipiebat, ta-
 boribus, erat maximè illu-
 stre, quòd eos obiret tam
 placidè, tam dextrè, & ad a-
 mussim, vt qui illum obser-
 uabant, ipsum diuiniore na-
 turæ genium per eum dice-
 rent laborare. Sum ego Bos,
 inquebat ipse ad suum co-
 gnomen alludens, & non ni-
 si ad labores oneraq; natus.

DE P. IOANNIS
*de Brebeuf patiendi**studio, & animi serenitate.*

127 **P**Ræterea, quæ superius hanc in rem commemorata sunt, illud non ommittendum, quòd continuis laboribus, grauibufq; molestijs, quas perferebat in Missionibus, itineribus, & vbi-
cunque tandem consisteret, addere sit solitus perpetuas corporis afflictationes, quotidianas diuerberationes, casq; non raro iteratas, ieiunia,

nia, cilicia, cingula ferreis
 cuspidibus, mediumq; fodi-
 cantia; vigilias in multam
 noctem protractas. Nihilo-
 minus adeò se in corpore
 domando arbitrabatur seg-
 nem, ac remissum, vt paucis
 ante obitum annis hæc ex-
 rauerit verba: *Timui meam
 reprobationem, eò quòd nimis sua-
 uiter hæctenus mecum egerit
 Deus, tunc bene de me sperabo,
 cum patiendi occasiones se dede-
 rint.* Et tamen à vero alic-
 num nihil dixero, si vitam i-
 ipsius aliud nihil, quàm cate-
 nam ex rebus asperis, duris-
 que contextam fuisse affir-
 mauero.

Si

128 Si quando contemptim habebatur, Deo gratias dicebat, gaudioque perfunde- batur, ijs, quibus non pote- rat omnia celare, negans, abiectè se fuisse tractatum, eò quòd nequiret ad locum tam humilem detrudi, quin suis esset votis sublimior, & quòd tantò in inferiora pon- dere ferretur, quanto lapis, quem nulla nativa vis sur- sum vrget. Insuper roga- bat Moderatores, vt se habe- rent abiectè; quod vbi facie- bant, quò ad Diuinam erga ipsum gratiam sua accom- modarent consilia, illum, semper sibi ipsi similem, om-
nia

nia
vul
tem
F
laci
liqu
re,
& l
tur
ann
ui,
iam
bus
nun
mo
stia
stib
uia
tion

nia æqui boni consulentem;
vultuq; suauissimo reniden-
tem deprehendebant.

Perpetua hæc mentis ma- 129
lacia, atque serenitas præ re-
liquis eius virtutibus emica-
re, omnium reliquarum cos,
& lydius lapis esse videba-
tur. Duodecimus agitur
annus, ex quo illum ego no-
ui, vidiq; iam Superiorem,
iam inferiorem, iam omni-
bus æqualem; modò Missio-
num laboribus distentum;
modò cum Monticolis Chri-
stianis, Ethnicis, amicis, ho-
stibus differentem; vidi gra-
uia perpetientem; infecta-
tionibus laceffitum; calum-

-miser

I

nijs

nijs appetitum, possum tamē
 profiteri, vniuerso illo tem-
 pore nullum à me in eo vel
 irâ commoti argumentum,
 vel intolerantis animi vesti-
 gium fuisse deprehensum.
 Quin imò cum nōnulli eum
 frequenter consultò, ac de-
 ditâ operâ verbo aculeato
 pupugissent, eaque repente
 dixissent, ac fecissent, quæ
 ipsum grauius accepturum
 existimabant, semper nihilo-
 minus sua oculis gratia, frōti
 innubis serenitas, animo cō-
 stitit immota tranquillitas.

130 Anno 1634. octiduana
 exercitia spiritualia repeten-
 ti, se aspectabilem præbuit
 Salua-

Saluator spinis coronatus, atque hisce verbis eum alloquens: *Habebis deinceps unctio- nem in verbis tuis.* Et an. 1640. dum sacris operatus refert Numini gratias, vidit sensit- que manum vngentem sacro balsamo suum cor, suæ- que facultates animæ. Ex quo aspectu summam menti- suæ pacem, tranquillitatemque obortam, testatum reliquit ipse in suis codicillis.

Pauculis post hoc visum 131 diebus, seditione in S. Iosephi oppido aduersus nos commota, in qua ipse, ac nonnulli præterea Patres

sæuum in modum fuerant
 diuerberati à plebe, quam
 Cenruriones ipsi in nos con-
 citauerant, plagis contume-
 lias, & domus incendendæ
 minas adijciente, cum ve-
 speri P. Ioannes ob hæc om-
 nia Deo gratias persolueret,
 nonnullam interea sensit in-
 quietem animi, ex metu, ne
 Gentiles illi rursus Euange-
 lij præpedirent, profectam;
 mox autem oblata ei species
 est Virginis Deiparæ, osten-
 tantis cor tribus confixum
 gladijs, eodemque tempore
 arcanam vocem exaudijt di-
 centem, cœli terræque Re-
 ginam voluntati diuinæ ac-
 quie-

quieuisse semper, quantum-
vis eius cor haud rarò imis-
mersum fuerit doloribus,
proinde in aduersis, ipsius a-
nimo obversaretur, ea non
secus ac Idea obsequij.

Suauissimo hoc oleo, quo 133
mentem eius identidem per-
fundebat Deus, non restin-
guebatur, sed accendebatur
vehementiùs eius Zelus, fla-
gransque desiderium, ac stu-
dium quàm latissimè profe-
rèdi Christi imperium; quin
imò erant hæc visa instar sti-
muli, quo perpetim exci-
tabatur, ad Christi religio-
nem pro viribus amplifican-
dam.

133 Postquam An. 1638. accuratius lustravit, excussitque animum, hanc in suas tabellas retulit sententiam: Mihi Deus pro sua pietate impertitus est mansuetudinem, benignitatem, in omnes mortales charitatem, animū ad quicquid paratum, ad sustinenda aduersa patientiam. Eadem Dei clemētia statuit, ut ijs, quæ ipse mihi largitus est, donis, ad mei ipsius, aliorumque, vtar perfectionem. Eamque ob rem institutam posthac examen particulare, & videbo, vtrum tantis beneficijs, de quibus ratio à me olim exigetur, vtar sicuti par est. Rem

Rem aliam memoratu dignissimam accipe. Dum anno 1640. annuam ascensum repetit, suorumque, ut scribit peccatorum foeditatem, ac numerum innumerum versat, conspicit Christum Servatorem infinitam misericordiam motum, brachia per quam benignè expandentem, amplexabundoque similem, ac subijcientem: se ipsi præteritas culpas condonare, in eo sua dona, suasque gratias instaurare. Quin visus sibi est Christum audire hæc de ipso verba repetentem: *Vas electionis est iste, ut portet nomen meum*

ingentibus; ostendam ibi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati Vbi hæc audiit Pater, aetis idcirco gratijs, sese Christo obtulit tria effatus: Quid me vis facere? Fac me virum secundum cor tuum: Nihil me impoſterum ſeparabit à charitate tua, non nuditas, non gladius, non mors.

135 Eiusmodi ignibus æſtuans offerebat ſeſe Numini, ad diriffima quæque poenarum ſubeunda genera, ſi eorum perpeſſione cæcos illos populos in ſalutis poſſet adducere ſemitam. Mi Deus, (ſcribebat ipſe non ita multò antè quàm caperetur, & neca-

necaretur) vtinam cogno-
 scaris! vtinam vniuersa hæc
 gens barbara te colat! vti-
 nam hinc omne exterminetur
 peccatum! Vtinam ame-
 ris! Imo mi Deus, si omnia
 planè supplicia, quæ capti-
 uis in hac fera barbarie in-
 ferri possunt, in meum vnus
 caput vis deuolui, en præsto-
 sum, ad illa me ego sponte
 deuoueo; ego vnus omnia,
 & singula æquo perferam a-
 nimo.

Aliàs pugillaribus hunc 136
 inscripsit animi sui sensum!
 Duobus deinceps diebus in
 meipso ingens Martyrij, &
 omnium, quæ Martyres vn-

I 5 quam

quam experti sunt perpetiendorum sensi desiderium.

137 Excelsos hosce, atque heroicis spiritus excitabant in ipso duæ diuersæ virtutes, fiducia nimirum ac diffidentia, illa erga Deum, hæc de seipso, quas indiuisa comes affectabatur integerrima cū Diuinis nutibus concordia.

138 Mihi semel ex eo percontanti, an si sibi ab Iraquanis capto, omne prorsus corporis tegmen auferretur, non esset id grauissimè laturus, haudquaquam, respondit; foret ea quippe volūtas Dei, & eo temporis articulo non in me, sed in Deum essent

meæ

meæ defixæ cogitationes.
 Instanti, vtrum saltem non
 horreret ignem? Subdidit:
 horrerem quidem, si meæ
 sim infirmitatis memor;
 nam ne muscæ quidem acu-
 leum satis sedatè, tranquil-
 leq; ferre queam; at Deum
 mihi constanter adfuturum
 confido; quo suppetias fe-
 rente, terrificos flammaram
 cruciatus nihilo magis,
 quàm aciculæ puncti-
 onis unculam refor-
 mido.

CAPVT

DE CÆTERIS

*Patris Ioannis de Bre-
beuf virtutibus, nominatim
de paupertatis, castitatis
temperantia stu-
dio.*

139 **F** Inem non invenirem, si
omnia, quibus nitebat
animi, virtutumque de-
cora, in medium proferre
vellem. Planè, ac verè con-
firmare possum, habere me
in promptu, vnde codicem
integrū conscribere queam,
codicem dico illustrissimum
lumi-

luminibus, quibus collucebat ipse, atque ea perspiciebat penitissime, que faciebant ad eximiam sanctitudinem, Dei erga se fauores prorsus singulares, fidelitatem perpetuam, qua in rebus minutis, æquè ac grandibus Diuinæ gratiæ famulabatur. Et verò in Dei famulatu paruum nihil agnoscebat.

Paupertatis rebus omni- 140
bus spoliata tantum in co-
studium vigeat, vt ne sa-
crum quidem numisma,
nec vllam rem etiam vilissi-
mam haberet, cuius sibi v-
sum citra necessitatem per-
missum

missum esse velle.

Anno 1637. Christus Dominus monstravit illi palatium tam affabre superbeque structum tam eleganter, varieque exornatum, ut operis elegantiam nec aestimare, nec animo comprehendere posset. At cum illud palatium habitatoribus vacuum miraretur, intellexit esse paratum ijs, qui vitam in mapalibus Christi amore ducti agerent. Quæ res mentem rarâ voluptate permulsit.

141 Castimoniam, cuius perpetua hic locorum experimenta aguntur, ita coluit,

nil

nil
eiu
asp
mo
sun
tia
fixi
que
ne
sa
illi
con
ten
ren
vfu
aff
(&
ten
cù

nil ut vnquã aspiceret, quod
 eius nitore labeculam posset
 aspergere. Corporis prauos
 motus sentiebat nullos; in
 summa impuditiæ licen-
 tia, quæ hîc regiam sedem
 fixisse dici queat, viuebat æ-
 què pudicè, acsi in solitudi-
 ne Cypridi prorsum inaccessi-
 sa habitaret. Fuit, cum sese
 illi sub foeminæ schemate in
 conspectum dedit auernalis
 tenebrio, loco ab arbitris
 remoto, verbis fascenninis
 vsus, foedumque ardorem
 afflans. Impudicæ frontis
 (& mulierem esse credebat)
 tentamenta vix sensit Pater,
 cum se crucis signo muniit,
 ne

ne verbulo quidem respon-
dens. Ad Crucis signum ex
oculis abiit laruata Venus.

- 142 Conscientia illi rectissima,
purissima, ac pupillæ pror-
sus æmula; non labeculam,
non puluisculum ferrè pote-
rat, non adhærescere sibi pa-
tiebatur. Reparata per Chri-
stum salutis nostræ annus
M.DC. XXX. agebatur, cum
ipse in aduersarijs annota-
uit, se nullum in se hamulum
(vt verbum ex verbo reddā)
peccati venialis sentire, nul-
li, inquam, veniali noxiæ im-
plicitum teneri, nullo, & ne
minimo quidem affectu, in
illam ferri; suam volunta-
tem

tem ab ea tanquam importunissimo hoste abhorrere, seque omnia, quibus in impios defauit Oreus, pœnarum genera, eligere malle, quàm vel minimum delictum. Et tamen (quod non immerito mirere) aliquot, postquam hoc scripserat diebus, addidit, quàm represento sententiam: *Ne me Deus tanquam infructuosam arborẽ succideret, craui ut me dimitteret adhuc hoc anno, & promisi, me meliores fructus allaturum.*

Semel imprudenti exci- 143
dit, ut diceret, se quamdiu in Huronibus vixit, nullam vnquam in cibo sumendo

voluptatē quæſiſſe. Quod ad me attinet, etſi illo familiariffimè, ſi alius quiſquam, vſus ſum, nil tamen à vero alienum dixerò, ſi teſter à me nullum fuiſſe in ipſo nàuum obſervatum vnquã, non dico aduerſus diuinas, ſed neque aduerſus noſtras, etiam minutiffimas leges, & regulas.

Viginti abhinc annis, & cò amplius fixerat ſibi hæc a-nimi decreta, his ipſis concepta verbis: *Diſrumpar potius, quàm ut voluntariè regulam ullam infringam. Nullum mihi in corde habendum commercium cum creaturis. Nunquam quiſquam, nunquam dicam: ſatis.*

Plus

Plus quindecim ante su- 144
 premum diem annis in com-
 mentario, in quē, quot men-
 sibus conscientia denuò lu-
 strans, referebat potiora, re-
 perio hæc notata. Sentio in
 me magnum moriendi desi-
 derium, vt Deo fruam. Sentio
 magnam à rebus omnibus
 creatis, quæ in morte dese-
 rendæ erunt, auersionem. In
 vno Deo, soloque meus ani-
 mus conquiescit; & extra i-
 psum totum mihi nihil est,
 nisi propter ipsum.

Vitam ipsius coronauit 145
 mors, sanctimoniamq; sigillū
 fuit perseuerantia. Natus est
 25. Martij, Anno 1593. die
 Vir-

Virgini Matri ab Angelo fa-
 litatæ sacro, parentibus ho-
 nestis, in Diœcesi Baionensi.
 In societatis nostræ tyronum
 album relatus anno 1617.
 quarto Nonas Octobris. Vi-
 tam hanc mortalem finit
 concionabundus, fungenque
 munij verè Apostolicis; ge-
 nere mortis, quam primus
 Huronum Apostolus prome-
 rebatur, defunctus est, XVII.
 Calend. Aprilis anni à nato
 Deo. M. DC. XLIX.

CAPVT

CAPVT XV.

*QVO STATV
res Christiana nunc in
Huroniam versetur.*

TOT acceptis cladibus 146
pars Huroniæ in extre-
mam redacta est vasti-
tatem. Quindecim pagi om-
nino deserti, incolarum alijs
in silvas, & nemora, alijs in
lacus & flumina, alijs in in-
sulas Iraquanis minùs cog-
nitas, minùs aditu faciles, fugâ
dilapsis. Reliqui in vicinas
gentes, hosti propulsando in-
struatio-

struciores, sese receperunt. Dierum non omnino quindecim decursu nostra S. Mariæ domus se vndique desolatam, se vnam vnicam in hac terrore plena, hostium-que excursionibus maximè opportuna plaga stantem vidit. Etenim qui è sedibus pristinis migrauerunt, eas concremarunt, veriti ne Iraquensibus receptaculum præberent, vel præsidium.

147 Publicum malum cumulat dira fames, quæ hoc anno sæuius hæc loca diuexauit, quàm annis abhinc quinquaginta. Quò fit, vt plerique omnes annona destituti,

tut
bu
filu
mo
fer
Hii
fer
Qu
pise
me
mu
que
ima
rum
alia
mu
sam
cue
bus

tuti, vitam tolerant glandibus, vel radicibus, quas in siluis effodiunt, se felicissimos rati, quòd euaserint ferrum, & vincula hostis Hircana tygri, rabida fame ferocioris, & crudelioris. Quibusdam victum præbet piscatio. Quò nos cunque mentes, & oculos conuertimus, nihil nisi tetra, tristisque extremorum malorum imagines occurrant; quorum alia experti iam sumus, alia his grauiora formidamus, plerisque mortem ipsam in minimis malis, quæ euenire possint, ponentibus.

Vnica

148 Unica sempiternæ felicitatis potiundæ spes, qua Christiana Fides roborat, est labantium fulcrum, fluctuantium anchora. Efficit ea, ut iam vel maximi ducant, bonum illud, quod possidēt quodque eis nec Iraquanorum crudelitas, nec famis sæuitia eripere valet.

Conati fuimus pro eo, ac res familiaris nostra ferebat, illos refocillare. Et quamuis ærumnæ per omnem vulgatae prouinciam necdum annō solidō durauerint, iam tamen egenorum, exilumque plus sena milia hoc sanctæ Mariæ tecto excepimus;
 cres-

crescitque in dies calamito-
 forum hospitem numerus,
 ingravescente nimirum quo-
 tidie penuria rerum victui
 necessariorum. Laudes sint
 Numini immortales.

Vt ut res cadat, nobis il- 194
 lud sufficere debet, quod
 hisce ex malis ingens enasci
 bonum videamus, Dei, in-
 quam, maiorem gloriam,
 Cui si fixum, destinatumque
 est, horum populorū fidem,
 ac religionem augere, aucto
 cumulo calamitatum, nobis,
 illisq; incumbentium, præ-
 sto sumus animis; hilare, &
 libenter eas complectemur,
 nec minore cum gaudio in

K monte

monte Caluarix dicemus: *Bonum est nos hic esse, quam si nos in campos Elysios translisset.*

150 Hæc eò dico, quòd vereor ne sint, qui plus æquo nobis timeant. *Æstimati sumus sicut oves occisionis, sed in his omnibus superamus, propter eum qui dilexit nos.* Ex Christianismi primis, vt ita loquar, incunabulis, & ex quo Æterni Patris, æternus filius mundum alio, quàm sanguinis lytro redimere noluit, eiusmodi cursum res Christianæ tenuerunt, vt Religio Catholica non nisi in solo crucibus,

cibus, ærumnisque consi-
to radicis vnquam egerit.
Quam ob rem hæc calamita-
tatum moles tantum ab-
est, vt nos deprimat, vt et-
tiam erigat, magnoque sit
nobis solatio, ac volupta-
ti. Quò acerbiora mala
nobis vel inferuntur, vel
intentantur, eò suauiore
gaudio efferimur, & cu-
mulamur. Quin imò sic
habemus, atque inanimam
inducimus, nos amore te-
neriore, nunquam pro-
sequutum fuisse DEVM,
quam prosequatur, mo-
do.

K: Cæterum

152 Cæterum non est, cur a-
 ctum, conclamatumque esse
 dicamus. *Non est abbreviata
 manus Domini.* Qui superant
 Christiani, non animorum
 perinde, ac fortunarum ia-
 cturam fecere; suis pectori-
 bus infixam, insculptamque
 Fidem, atque in, Deum Re-
 ligionem secum ferunt, quæ
 in ihsuiam Ecclesiam efficit.
 Quæ nondum Christo no-
 men dedere gentes, sunt et
 tamen in Christi ditione, po-
 testateque. Is mentes no-
 stras tanto lumine perfusa-
 dit, vt meritò confidamus,
 illas operâ nostrâ, atque stu-
 dio errores suos posituras.

Verum

Verum quidem est, quòd 152
 spes omnis, in quam ingredi-
 mur, in vno Deo collocata
 sit. At hoc ipsum pronun-
 ciandum est de cunctis, quæ
 vim naturæ exsuperant.
 Quò nostra promerita? quò
 fides nostra? si omnia in
 promptu, atque in luce po-
 sita essent? Et quænam fo-
 ret nostra in Deum fidentia,
 si in humanis duntaxat con-
 silijs, atque rationibus inni-
 terentur ea, quæ cogitamus,
 quæ molimur? Qui hisce in
 rebus, quas Deus aliqua vult
 esse caligine involutas, ocu-
 lator esse cupit, quàm par-
 est, non eò modò, quò con-

venit, in Dei arbitrium, concedit; quin imò suæ fiduciæ anchoram in se potius, quàm in Deo fixisse dicendus est. Deus meliora malit, atque à nobis hanc mentem auertat. Quæ agitam? animo, Dei potius sunt, quàm nostra. Absit, Diuinæ vt fidei diffidamus.

153 Quid porro consiliorum ceperimus, donec maior lux nobis cœlitus affulgeat, edisseram. Difficile omnino est Religionem Christianam in his oris firmam consistere, nisi sedem habeamus, quæ sit veluti reliquarum Missionum centrum, atque umbilicus è quo Euangelij præ-

præcones in omnia circum-
iacentia loca veluti sanguis
è corde in venas didi, spargi.
que possint; & in quam nos
quandoque recipere valea-
mus, deliberaturi, atque di-
sceptaturi de rationib⁹, quas
Diuino suo honori amplifi-
cando opportunas suppetet
Numen.

Domus illa sanctæ Mariæ, 154
quam adhuc incoluimus, e-
rat loco in eum finem Com-
modissimo, nec idoneū ma-
gis optare poteramus. At re-
bus iam tantopere mutatis
plenum inconsideratissimæ
temeritatis consilium for-
ret, si permaneremus loco

ab Huronibus deserto, & ad quem Algōquinensium nullus imposterum venturus speretur. Nos certè nemo inuiferet, præter Iraquanos, qui in nos solos omnem suū furorem effunderent.

155. Eam ob rem nobis consultò acturi videmur, si nostri gregis affectemur vestigia, & iuxtà cum illo solum vertamus; memores nos non nostro, sed horum populorum bono transmisisse maria, atque in has terras esse delatos.

Cùm verò hinc inde dispersi Hurones in varia loca turmatim concesserint, confugien-

fugientibus alijs ad montes, quos gentem Petunensem dicimus, & quos hieme præterita Patres nostri intres diuisi Missiones excoluerunt; alijs verò asylum quærentibus in insula, quam Sancti Iosephi nuncupamus, in qua abhinc ferè annum Missionem auspicati sumus: postremò destinantibus transferre lares in remotiores insulas nostri Magni lacus, seu Maris dulcis; hosce vltimos sequemur, atque cum bono Deo dabimus operam, vt sedem, nostrarumque Missionum centrum figamus in insula, cui sanctam Mariam K s dicemus

dicemus nomen, & quam Hurones Ekaentoton vulgò appellant. Est hæc ipsa insula, de qua memini capite tertio, vbi indicaui, à nobis Autumno superiore inchoatam fuisse nouam in Algonquinsibus Missionem, hinc sexaginta leucas distitam.

156 Locus ille nostro instituto visus est opportunior; inde quippe maiore cum animorum quæstu poterimus in Huronum, Algonquinsiumque salutem, quam ex villo alio loco incumbere. Fiemus quippe viciniore Algonquinsibus Eskaeronnibus, Aoehisaeronibus,

nibus, Aoeatioenronno-
 nibus, plurimisque alijs po-
 pulis foederatis, occidentum
 Solem versus declinaturi se-
 sum, atq; ab Iraquanis hosti-
 bus nostris recessuri. Ex ea-
 dem statione pronum nobis
 erit in Petuninos, inq; gen-
 tem Neutram, nostri auidã
 expedire aliquos e Patribus
 nostris, in illorum locorum
 Missionem suam explicatu-
 ros industriam.

Insuper illa ipsa insula 157
 suggeret nobis facultatem
 ampliorem commercij inter
 Algonquineses, Hurones,
 nostrosque Trium Fluvio-
 rum, & Kebecenses Gallos
 conser-

conseruandi. Quod quidem necessarium est, tum ad Christianam religionem illic locorum stabiliendam, tum ad Gallicarum Coloniarum, nouaque Franciæ magnum emolumentum. Sed patiente simul, fortiq̄ue animo tempus illud expectandum est; arbitror enim nostros Huro- nes, non nisi post aliquot annos, profectiorem illam adornaturos, quippe cum premantur nunc fame, seque aduersus hostem munire necesse habeant.

158 Vbi sese collegerint, atq; aliquantum respirarint, tum demum incipient quasi post-
liminio

liminio Kebecum reuifere,
 eoque tendere non ſolum
 magno Flumine ſancti Lau-
 rentij, quod fortaffe Iraqua-
 ni excuſſionibus, latrocinijs-
 que ſemper reddent infeſtū,
 ſed etiam itineribus longin-
 quioribus, atque ab hoſte tu-
 tioribus.

Scatet hæc S. Mariæ infula 158
 piſcibus; ſolum illi ferax, &
 foecundum, vt referunt, qui
 telluris indolem exploraue-
 re. Haud grauatè, quin per-
 libenter curuo terram mo-
 liemur aratro, & in ſudore
 vultus noſtri veſcemur pane
 noſtro, ſi aliunde nobis an-
 nonam non ſuffecerit Ma-
 gnus

gnus ille Paterfamilias. Indi-
 cum enim triticum nobis ad-
 huc sumministrarunt Huro-
 nes; quò quidem ferè solò
 vititauimus; certè fuit illud
 cupediæ nostræ. Eum nos
 laborem conditione nostra
 inferiorem non ducimus. Et
 si nos metipsum hosti mancu-
 plo, nexuq; tradi necessum
 foret, ad reperiendam vel in
 ipsis vinculis rationem, Fi-
 dei Catholicæ in his Eccle-
 sijs, quas Deus medios inter
 barbaros excitauit, consta-
 biliendæ, veri que Numinis
 cultu inuendi gentes illas,
 quæ tam perniciofa eiusdem
 ignorantia laborant, minimè

id

id refugeremus; pronissimis animis libertatem, vitamq; nostram Iraquensium sæuæ libidini obijceremus, inque medios ipsorum ignes, focos, que fumantes prosiliremus.

Quid rerum omnium mo- 159
derator nobis paret, clam nobis est. An fortè nos aut macellum, aut bustum manet? vt Fratres nostros, qui nuper pro Deo mortem subierunt, imitemur? Quidquid demum acciderit, in immortalis beneficij, ac sumæ felicitatis loco ponemus, si eius in obsequijs, nos occumbere contigerit; est is quippe longè dignissimus, cuius hono-

honoris omnes mortales sese
 consecrant, immolentque;
 atque sibi perinde adeant, nul-
 lo se vitæ momento frui de-
 bere, nisi in ipsius honorem,
 & amorem, inque salutem
 eternam animarum illarum,
 quas ad mortem vsque non
 dilexit modo, sed & amauit.

CAPVT XVI.

HURONVM

ad Patres Societatis

IESV Legatio.

160

HÆc omnia iam exara-
 ueram, cum plerisque
 omnibus Huronibus,
 qui

qui diffugerant, quò quem-
 que fors, vel impetus tulerat,
 cupientibus sese in insula
 Sancti Iosephi colligere, in
 eaque sedem, figere duode-
 cimviri è Centurionum clas-
 se delecti ad nos adiere, ac
 gentis vniuersę nomine om-
 nibus precibus nos oraue-
 runt, obtestatique sunt, vt
 sui misereremur, se absq; no-
 bis prædam hosti cessuros,
 nobis verò præsentibus vi-
 rium, animorumque satis ad
 eum repellendum allaturos,
 Viduarum, liberorumque
 iam Christianorum misera-
 tio nos caperet; omnes, qui
 supersint Ethnici, velle Chri-
 sti

si iugo ceruices subijcere,
nos proinde hanc Insulam
optatâ ipsis Coelitibus me-
tamorphosi in Christianam
Patmon esse commutatuos.

161 Vbi tres ipsas horas tanta
ad nos flectendos perorarunt
eloquentiæ vi, quantam vel
in meditullio Galliaë vix ex-
pectes ab illis, qui hanc gen-
tem Barbaram vocant, de-
cem grandia collaria ex por-
cellana, vt appellamus (sunt
verò earum prouinciarum
Vniones, & adamantes) con-
fecta deprompserunt, atque
addiderunt, ea esse suarum
coniugum, notorumque vo-
ces, offerentium nobis pau-
xillum

xillum illud, quod reliquum
 fecerit hostis; acciperemus
 volentes, & boni; non late-
 re nos, quanto in pretio hæc
 collaria habeant, cum eo-
 rum sint monilia, sint om-
 nis venustas; sed cupere se à
 nobis intelligi, Religionem
 Christianam esse sibi fortu-
 nis omnibus potiolem, no-
 stramque disciplinam fore
 omni, quam tellus suppedi-
 tare posset, opulentia gratio-
 rem. Se nobis ea offerre mu-
 nera, vt in nobis Zelum, no-
 menq; Patris Echon (ita semp
 compellabant P. Io: de Bre-
 beuf) excitarent, fuisse illum
 primum Gentis Apostolum:
 occu-

occubuisse in causa ipsorum,
 confidere se, fore ut eius ex-
 emplo moueremur, non pos-
 se nobis pergrauē videri se-
 cum mori, cum parati sint
 nobiscum viuere Christia-
 ni.

162 Verbo, manus dedimus
 eorum facundia, aut verius
 pronæ in optima quæque vo-
 luntati, ac rationibus, quas
 naturæ vis, & genius sugges-
 serat: Nobis dubitare non
 licuit, quin eorum oratio,
 Numinis oraculum fuerit.
 Et ut primo eorum ad nos
 aduentu, omnes alterius
 mentis fuerimus, alia consi-
 lia prius cepissemus, antè ta-
 men

men quàm à nobis discederent, sententiam commutauimus, atque vnanimi consensu pronunciauimus, esse Deum nobis sequendum; eò nobis commigrandum, quò ipse nos vocet; quanta-cunque demum vitæ discrimina obijciantur; quantumvis etiam ignoremus, quid secuturis annis, qui in nostra manu, arbitrioue non sunt, futurum sit nobis.

Quapropter deliberatum 163
nobis est, cum suppellectilem huius sanctæ Mariæ domus, tum vires nostras omnes in S. Iosephi insulam, Dei ductu, transferre, ad nostrorum

strorum Missionum comple-
 xum obtinebit ea instar um-
 bilici, eritque gentium ha-
 rum propugnaculum. Ma-
 gis iam, quam alias unquam
 Gallia precibus indigemus.
 Quidquid nobis humanitus
 eueniat, cum voluptate ver-
 samur inter mortis pericula,
 nostraque mors nostrorum e-
 rit optatissima votorum, de-
 sideriorumque meta, dum o-
 do vitæ nostræ non deteran-
 tur, non consumantur, nisi
 in fidei stabilimentum, in quo
 Dei maiorem his in plagis
 gloriam.

164 Visus mihi sum nil ab in-
 stituto alienum facturus, si
 man.

mantiffæ vicem adijcerem
 litteras, quas Pater ille, qui
 hanc Missionem moderaba-
 tur, dedit ad R. P. Hierony-
 mum Lallement, superio-
 rem Kebecensem, eò quòd
 maiorem huius Missionis no-
 titiam adferant. Exemplum
 earum litterarum capite
 sequenti repræ-
 sento.

CAPVT

CAPVT XVII.

LITTERÆ PATRIS

I. M. CHAVMONOT

Societatis IESV.

Ad

R. ^{dum} PATREM

Hieronymū Lallement,

in quibus nonnulla ex hæc-

enus recensitis, distinctius

exprimuntur.

Reuerende in Christo Pater.

PAX CHRISTI.

163

Post parui Iacobi Douardi,
Superiore anno pro Christo
à Barbaris maciati beatam

mor-

mortē, obtuli & ego Deo id, quod
 charissimum videbar habere, cum
 mecum reputarem, nihil esse posse
 tam exquisitum, & pretiosum,
 cuius iactura non debeat amari,
 modo aliqua inde in Deum gloria
 redundet.

Inter cetera, quae tunc dica- 166
 bam, consecrabamq; Numini cha-
 rissima, erant Christiani Conce-
 ptionis, cura mea commissi, &
 Domus S. Maria. Munus hoc,
 & victima visa est esse non solum
 Deorata, sed etiam grata. Chri-
 stiani Conceptionis, tribus vel
 quatuor demptis, interfec̄ti sunt
 omnes ab Iraquanis, aut in serui-
 tutem abducti. Domus S. Maria
 est destructa, licet paulo clemen-

tius, quàm ego perferre iam pridem in meis meditationibus sacris destinaueram. Longè tamen acceptius aliquid Deo, quàm ego, obtulerunt optimi Patres, de Brebeuf, & Lallement, qui non aliena, non sua, sed seipfos immolarunt.

167 O verè holocausta cælo suauissima! Utinam hæc Diuis gratissima immolatio in meo sanguine continuaretur! Verum hoc Deus dabit, cum ei visum fuerit. Quotquot hîc de Societate sumus, nunquam sortem vocationis nostræ tanti aestimauimus, ac modo, cum videmus, posse ab ea nos vsque ad Martyrii titulos extolli. Nisi me forsan hæc sublimi gloria, mea
peccata

iam pri-
mibus sa-
gè tamen
uam ego,
de Bre-
non a-
seiplos

o suavis-
gratissi-
guine
hoc Deus
t. Quot-
us, nun-
nostra
do, cum
sque ad
Nisi me
, mea
peccata

peccata reddant, quod vereor, in-
dignum.

Ab! Rev. Pater, quanto opere 168
indigeo animi munditia, & de-
missione, ut ad sublimissimos illos
honores, quibus optimus Deus R.
Vestra nepotè exornare dignatus
est, mihi liceat adspirare! si istuc
R. V. à bono IESV per merita
ipsius, & quatuor magnorum Dei
famulorum PP. loques, Danielis,
de Brebeuf, & Lallement pro me
petierit, spero impetraturam &
hoc, & illud maius, ut sanguine
meo Regnum eius cohonestetur.

Ab uno mense versor in 169
Absenotoe Insula Sancti Iose-
phi, quò se nostrorum miserrimi-
orum Huronum pars maior
L 2 recepit.

recepit. Hic oculis meis subiiciuntur miserabiles calamitates, in quas bellum, & fames hanc gentem coniecerunt. Ordinarius nunc eius cibus glandes, vel radix quedam amara, quam Olsa vocant; beatos illi se autumant, quibus hæc dapes obtingunt. Alij, qui istis potiri nequeunt, victuat alijs, absq; alio condimento sub cineribus, aut aqua calida nonnihil domitis; vel piscibus grauitè olentibus, quibus etiam tanquam condimento puras aquas inficiunt, in potum adhibendas.

170 His insuper alijs longè afflictiores reperiuntur, quibus nec glandes, nec allia, aut pisces sunt, nempe egroti, qui per virium imbecillitatem

ditatem victum comparare non
 possunt. Cui miseria demum e-
 tiam hac accedit, quod tametsi
 victu, & viribus destituti, nihilo-
 minus difficillimis laboribus di-
 stineantur, dum tuguria sibi con-
 struunt, ex aruis, & agris arbores
 extirpant, ingentes per circuitum
 palos, quibus hostes, murorum
 vice arceantur, defigunt, qui qui-
 dem labores usq; eo calamitosos
 conficiunt, ut cadavera sepulchris
 egressa videri possint, non homi-
 nes.

Quam nunc mihi eam fandi 171
 copiam optarem, quâ ijs omnibus,
 qui in Hurones propensiore affe-
 ctu feruntur, lamentabilem stâ-
 tum, in quem ij deuoluti sunt, ex-

plicatiùs representare possem?
Absq; singultibus, & lachrimis
non audituros nullus dubito.

Quàm libenter gentis illius loco
hac ysingererem: Misere mini
mei, misere mini mei, saltem
vos amici mei, quia manus
Domini tetigit me?

172

Benignissimus Salvator visa
aliquando vnica mesta vidua,
cuius filius efferebatur mortuus,
eius casum, luctumq; doluit. Qui
fieri possit, ut imitatores mitissimi
huius Magistri, commiseratione
non moueantur, tot centenas aspi-
ciendo viduas, quarum non solum
liberi, sed propinquorum etiam
pleriq;, vel crudeliter interfecti,
vel captivi abducti, vel inhumana-
nissime

nissimè ab hostibus laniati, lixati,
costi, combusti, aut deuorati
sunt?

Ceterum, qui viscera mea affi- 173
ciunt tenerrimè, sunt pupilli, &
vidua Conceptionis, quod erat op-
pidum vulgò ab Huronibus nun-
cupatum oppidum Credentium,
& id quidem iure merito, nam
illic supererant perexigua reli-
quia Ethnicorum. Hieme supe-
riore id obseruatum est, quòd
nullum flagitium publicè fuerit
commissum, eò quòd Christia-
ni numero longè superiores in
officio Infideles continuerint,
impedituri si scelesti aliquid ten-
tassent.

174 Inter alia subierat animum
 libido instituendi quoddam Gen-
 ti antehac solenne Tripudium,
 Dsretha vocitatum, cum quo ut
 iungeretur conuiuium Endaksan-
 detum appellatum, contendebat
 Tibicen, qui ex alio pago illuc ad-
 uenerat. Id ubi nonnulli Chri-
 stianorum rescuere, ita fortiter
 obstiterunt, ut Centurionum ne-
 mo illud indicere voluerit. Ita-
 que tibicen rubore plenus, eò, unde
 venerat, est redire coactus.
 Fuit iste postremus actus, quem
 in Fidei testimonium Christiani
 ediderunt. Nam triduo post ir-
 rumpentes Iraquani, eos omnes
 praterquam sex captiuitati ad-
 dictos, fortiter pro patria pu-
 gnantes

gnantes interfecerunt. 175

Intellexi Carolum Ouduaion-
diont viso victoriam hostibus
cessuram, in genu abiectum Deo
religiosè supplicasse, ac paullo post
glande traiectum occubuisse.

Acosendrie de Atentet post
mortem repertus est manibus in-
crem orantis coniunctis.

Fuerat is vnus ex illis Huro-
ribus, qui Patrem de None ma-
nibus sic piè compositis inuene-
runt, quem haud dubiè hoc gestu
voluit imitari.

Prusquam litteras obsignem, 176
facere non possum, quin adjiciam
precatiunculam, quam optimus
Renatus Tondihannem, cum
Christiani Conceptionis obuiam
L 5 hosti-

hostibus prodirent, in hac verba
 fudit: Domine Deus, qui vita no-
 stra Dominus es, Christianos in
 Iraquanos mouentes respice; opem
 eis fer, oro; nec permittes, ut ho-
 stis vincat, sancta^q Fidei pro-
 gressus retardetur.

177 Tametsi vir iste candidissima
 mentis non fuerit vatus potitus,
 sed eius gener Isoediai morte &
 filius Ihanrensa captiuitate illi sit
 subtractus, constans nihilominus
 Deum adorare pergit. Narra-
 tum est mihi, post has tam luen-
 lentas plagas ita fuisse precatum:
 Mi Deus, quod fratres nostri
 gladio hostili, vitâ tam atrociter
 fuerint exuti, optime factum est.
 Nos homunciones, qui oraba-
 mus,

mus, ut aliter res cederet, non
 sapimus. Tu solus nosti, quid fa-
 ctu sit optimum. In caelis ali-
 quando, cum illuc admissi fueri-
 mus, fatebimur, res hoc modo,
 quo gesta sunt, rectissimè gestas
 esse: neque bene casuras fuisse,
 si ad vota nostra cecidissent.

Ex his R. V. discet, diligen- 178
 tibus Deum omnia coope-
 rari in bonum. Is mihi obligit
 honor, ut R. V. Nepotis in lingua
 Huronica fuerim indignus Ma-
 gister. Incredibile dictu est,
 quantum insudavit lingua ad-
 discenda, quantumque profece-
 rit. In premium istiusmodi
 solertia nonnulli putarunt,
 fuisse

fuisse illi à Deo concessam tam
 felicem mortem. Valeat R. V.
 in Christo, ut in suis SS. Sacri-
 ficij, & precibus Deo commen-
 det suum.

Ex Insula S. Iosephi
 Calend Junij an-
 no 1649.

Humillimum, & obedi-
 tissimum seruum.

I. M. Chaumonot
 Soc. IESV.

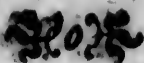
Ad maiorem Dei, Cœli-
 tumq; gloriam.

IS
m tam
t R. V.
Sacri-
mmen-

edien-
um.

monos
SV.

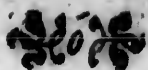
Celi-

Protestatio Inter- pretis.

A Duertis , Lector , in
hac Narratione Histo-
rica , nonnulla attingi , quæ
aliquibus sanctitatem , &
Martyrij appellationem vi-
deantur adscribere ; narrari
quoque præfagia futurorum,
revelationes , illustrationes ,
apparitiones. Verùm hæc, &
aliâ omnia , quæ non veluti
Autor,

Autor, sed duntaxat Inter-
 pres propono meis Lectori-
 bus, ita refero, ut nolim ab
 illis accipi tanquam ab Apo-
 stolica sede examinata, atque
 approbata, sed tanquam quæ
 à sola Gallici Scriptoris, quem
 transfero, fide pondus ob-
 tineant; atque adeo non
 aliter, quam humanam hi-
 storiam. Proinde Apostoli-
 cum sacræ Congregationis S.
 R. & Vniuersalis Inquisi-
 tionis decretum anno 1625.
 editum, (†) anno 1634.
 con-

Inter-
etori-
lim ab
Apo-
atque
m qua
quem
s ob-
non
m hi-
stoli-
nis S.
quifi-
625.
634.
con-

confirmatum, inuiolatè iux-
ta declarationem eiusdem de-
creti à S. D. N. Urbano VIII.
anno 1631. factam serua-
ri à me omnes intelligant, nec
velle me vel cultum, aut
venerationem aliquam per
hanc meam Interpretationem
vlli arrogare, vel famam
& opinionem Sanctitatis, aut
Martyrij inducere, seu au-
gere, nec quidquam eius exi-
stimationi adiungere; nul-
lumq; gradum facere ad futu-
ram aliquādo vllius Beatifi-
catio-

tationem, vel Canonizationem, aut miraculi comprobationem; sed omnia in eo statu à me relinqui, quem seclusa hac mea interpretatione obtinerent. Hoc tam sanctè profiteor, quàm decet eum, qui sanctæ Sedis Apostolicæ obedientissimus haberi filius cupit, & ab ea in omni sua scriptione, & actione dirigi.

Georgius Gobat Societatis IESV Theologus.

ELENCHVS HVIVS
libelli capitum.

- C**ap. I. Barbari duo oppida de Huronibus capiunt, & P. Antonius Danielem cum alijs Christianis obtruncant. pag. 11.
- Cap. II. Nonnulla de Patris Antonij Danielis virtutibus perstringuntur. pag. 25.
- Cap. III. Quo statu res Christiana in Huronia fuerit anno 1648. pag. 33.
- Cap. IV. Referuntur nonnulla prima aetate mira dicta factaq;. pag. 42.
- Cap. V. Mense Martio anni 1649. captuntur oppida Missionis S. Ignacij, igne necantur Christiani, sentitur patrocinium sancti Iosephi. pag. 66.
- Cap. VI. De Patris Ioannis de Brebeuf morte inclita, nece crudelissima. pag. 87.
- Cap. VII. P. Gabriel Lallement cruciatur sauisimè, occumbit fortissimè. pag. 106.
- Cap. VIII. P. Joannem de Brebeuf, & P. Gabrielem Lallement corpora terra mandantur. pag. 113.
- Cap. IX. Inducuntur nonnulla de P. Gabrieli

- briclis Lallement Vita, et moribus. 115.*
Cap. X. De P. Ioannis de Brebeuf in Hu-
ronia duplici professione, miris Vitis, &
amore diuino. pag. 128.
Cap. XI. Commemorantur alia de Patris
Ioannis de Brebeuf Vitis mirificæ. 147.
Cap. XII. De P. Ioannis de Brebeuf excel-
lenti obedientia, & animi demissione.
pag. 156.
Cap. XIII. De P. Ioannis de Brebeuf patien-
di studio, & animi serenitate. pag. 166.
Cap. XIV. De cæteris P. Ioannis de Brebeuf
Virtutibus, nominatim de paupertatis,
castitatis, temperentia studio. pag. 180.
Cap. XV. Quo statim res Christiana nunc
in Huronia versetur. pag. 185.
Cap. XVI. Hurenus ad Patres Societatis
Iesu legatio. pag. 208.
Cap. XVII. Littera, P. I. M. Chammones
ad R. P. Hieronymum Lallement in qui-
buz nonnulla ea recensitis distinctius ex-
primuntur. pag. 216.

FINIS.

Fo
 18
 53
 36
 40
 44
 52
 62
 68
 94
 98
 10
 10
 13
 13
 16
 17
 27
 19
 19
 20
 21
 21

M E N D A.

Fol.	Erratum	Emendatum,
18	referta millus	refertam, illus
53	tenerum Dei	tenerum sui
36	primis	primas
40	rationes	vicinæ nationes
44	vri	vbi
52	exinde	exinde fuis
62	potuit	potuit, vt
68	sapore	sopore
94	soluta	soluto
98	exitus	excitus
103	ingressere	ingessere
104	saturientem	scaturientem
132	reuerfus	reuerfus est
133	Fasceuninos	Fescenninos
167	cuspidibus	cuspidibus armata
172	rursum	cursum
173	obsequij	obsequij in Dei nutus intenti
195	radicis	radices
199	supperet	suggeret
201	sumus	sumus: alijs
210	notorumq;	natorumq;
214	<u>nostrorum</u>	<u>nostrarum,</u>

